

bitig

MSKÜ EDEBİYAT FAKÜLTESİ
DERGİSİ

bitig

MSKU Journal of Faculty
of Letters and Humanities

Sorumlu Yazar

Corresponding Author

Ermış DANDAN

Adres: Muğla Sıtkı Koçman
Üniversitesi

e-posta:

ermisdandan@gmail.com

0000-0003-3263-713X

Gönderim Tarihi / Received

27.04.2022

Kabul Tarihi / Accepted

18.05.2022

Atıf / Citation

Dandan, Ermiş (2022), "Cihâd Risalelerine İlave Bir Kaynak: Ali Galib'in Kitâb-ı Fezâ'il-i Gazâ (Menâkıb-ı Cihâd) Adlı Eseri", *bitig Edebiyat Fakültesi Dergisi*, C. 2, S. 3, s. 55-94.

ARAŞTIRMA MAKALESİ

Research Article

Cihâd Risalelerine İlave Bir Kaynak: Ali Galib'in Kitâb-ı Fezâ'il-i Gazâ (Menâkıb-ı Cihâd) Adlı Eseri

**An Additional Source To The Works of
Jihâd: Alı Galıb's Work Titled Kitâb-ı
Fezâ'il-i Gazâ (Menâkıb-ı Cihâd)**

Öz

İslam kaide ve düzenini bütün âleme egemen kılma ve bu nizamı müdafaa etmek amacıyla İslâm dîni uğrunda ve Allah yolunda yapılan cenk olan cihat üzerine birçok hadisin mevcudiyeti bilinmektedir. Cihat ve faziletinin aktarıldığı, cihadın nasıl yapılacağına dair usullerin verildiği bu hadisler, İslam kültüründe mühim bir yeri işgal etmektedir. Hadis ve fıkıh eserlerindeki muhtelif başlıklar altında incelenen cihat meselesi sonrasında "kitâbü'l-çihâd" veya "fezâ'ilü'l-çihâd" isminde risalelere ve müstakil eserlere konu olmuştur. Hicri II. asırdan başlayarak kitap haline getirilen cihat risale ve eserleri, İslam kültürü çerçevesinde inkişaf ederek büyük bir literatürü beslemiş ve Osmanlı döneminde XV. yüzyıldan başlayarak XX. yüzyıla kadar tedvin faaliyeti daimî olarak devam etmiştir.

İtalya'nın Trablusgarp taarruzu ve peşinden gelen I. ve II. Balkan Harbi'nin yaşandığı bir dönemde Ali Galip tarafından kaleme alınan Kitâb-ı Fezâ'il-i Gazâ (Menâkıb-ı Cihâd) adlı eser, önce h. 1320/ m. 1902-1903 yılında rika hattıyla tahrir edilmiş, birkaç yıl sonra ise h. 1330/1911-12 yılında İstanbul'da Tevsi-i Tabâ'at matbaasında tab olunmuştur. Cihat hakkında ayet ve hadislerin yer verildiği eserde, İslam tarihinde yer alan meşhur menkıbelerin anlatımıyla bir Müslümanın cihat arzusu canlı tutulmak istenmiştir. Bu makale çerçevesinde, Ali Galip'in hayatı ve eserlerine dair bilgiler verildikten sonra Kitâb-ı Fezâ'il-i Gazâ (Menâkıb-ı Cihâd) adlı eserin muhtevası tetkik edilecektir. Akabinde eserin tam metni verilerek konu üzerinde çalışma gerçekleştirecek araştırmacıların istifadesine sunulacaktır.

Anahtar Sözcükler: cihat, gaza, menakıb, menkıbe, XX. yüzyıl, İslam, inanç.

Abstract

It is known that there are many hadiths on jihad. Jihad means to battle for the Islam in the way of Allah in order to make the Islamic rule and order dominant in the whole world and defend it. These hadiths, in which jihad and its virtue are conveyed and the procedures on how to carry out jihad are given, take an important place in Islamic culture. The issue of jihad, which was examined under various headings in hadith and fiqh works, later it became the subject of treatises and independent works called "kitâbü'l-cihâd" or "fezâ'ilü'l-cihâd". The jihad treatises and works, which were turned into books starting from the 2th century hijri, developed within the framework of Islamic culture and fed a great literature and the activity of tedvin continued permanently from the 15th century to the 20th century in the Ottoman period.

The work called Kitâb-ı Fezâ'il-i Gazâ (Menâkıb-ı Cihâd), written by Ali Galip during the Tripolitanian offensive of Italy and the First and Second Balkan Wars that followed, was first destroyed by the rika calligraphy in the year of hijri 1320/ gregorian 1902-1903 and a few years later it was published in the Tevsî-i Tabâ'at printing house in Istanbul in h. 1330/g. 1911-12. In the work where verses and hadiths about jihad are included, it is aimed to keep a Muslim's desire for jihad alive with the narration of famous stories in Islamic history. Within the framework of this article, after giving information about the life and works of Ali Galip, the content of the work called Kitâb-ı Fezâ'il-i Gazâ (Menâkıb-ı Cihâd) will be examined. Subsequently, the full text of the work will be given and presented to the benefit of the researchers who will work on the subject

Keywords: jihad, gazâ, story, legend, 20th century, Islam, belief

Giriş

Arapça cehd kökünden türeyen ve “güç ve gayret sarf etmek, bir işi başarmak için elinden gelen bütün imkanları kullanmak” manasında olan cihat kelimesi, İslâmî hukuk literatüründe “dini emirleri öğrenip ona göre yaşamak ve başkalarına öğretmek, emir bi'l-ma'ruf nehiy ani'l-münker gereğince çalışmak ve İslam'ı bildirme, nefse ve dış düşmanlara karşı bir amaç uğruna savaşmak” şeklinde tarif edilmektedir (Özel 1993: 527). Cihat, bir Müslüman için yaşamın maksadı, Allah'ın emir ve yasaklarına uyararak kul olmanın şuuruyla gereğini yerine getirmek, Allah ve Peygamberin koyduğu kaidelerin kişi ve sosyal hayatta tatbik edilmeye çalışılmasıyla İslam dininin diğer insanlara tebliğ edilmesi ve Müslüman ülkelerine her türden tehlike ve taaruzlara karşılık müdafaa etmek ve gerektiği takdirde savaşmaya çalışmak şeklinde geniş kapsamlı bir mana içermektedir. Hatta cihadın yapılış yöntemine dair beyanatlarda insanın kendisine mahsus olan kalp, dil, el veyahut imal ettiği silah gibi araçlarla yapılarak eyleme dönüştürme neticesinde Müslüman olmayan kişilere karşı yapılabileceği gibi tasavvufî düşüncede tarikata girip manevi yol tutan birinin de nefis, şeytan ve düşmanla mücadele etmesi şeklinde görülebilmektedir (Özel 1993: 528).

İslamî gelenek içerisinde cihâdın ifade ettiği mana, geniş bir literatürü kapsamakla birlikte birçok eser ve risalenin yazılmasına da sebebiyet vermiştir. Cihada dair

birçok hadisın mevcudiyetiyle müstakil eserlere, hadislerin yer aldığı mecmualara konu olduğu ve hatta “kitabü’l-cihad”, “fezail-i cihad” başlıkları etrafında cem olunarak nakledildiği bilinmektedir (Özel 1993: 527-528). Cihat hakkında müstakil olarak tahrir olunan ilk eserin, hicri II. asırda yaşamış Merv’de doğan Abdurrahman bin Mübarek (ö. 181/797)’in cihada dair hadislerin yer aldığı, cihadın sevap ve faziletinin aktarıldığı *Kitabü’l-Cihad* isimli eser olduğu bilinmektedir (İmamoğlu 2015: 155; Çoban 2021: 409). Müteakiben hicri III. asırda Hanbeli fakihî İbn Ebü’d-Dünyâ (ö. 281/894), Ebü Ca’fer Muhammed b. el-Hasen b. Ferrüh es-Saffâr (ö. 290/903) ve Ebü Bekir b. Ebî Asım (ö. 287/900), aynı ismi taşıyan *Kitâbu’l-Cihâd*’ı yazmışlardır (İmamoğlu 2015: 155; Çoban 2021: 409). Hicri V. asırda Ebu Yakub İshak b. Ebu İshak el-Kurab (ö. 429/1038) *Fedâ’ülü’r-Remyi fî-Sebîlillâh*, hicri VI. asırda ise Ebu’l-Hasan Ali b. Tâhir b. Cafer en-Nahvî ed-Dimaşkî es-Sülemî (ö. 500/1106) *Kitâbu’l-Cihâd* adlı eseri kaleme almışlardır. Cihat hakkında yazılan eserler toplumda rağbet görerek hicri VII. asırdan itibaren eserlerde sayı bakımından bir artış olduğu gözlemlenmektedir. VIII. asra gelindiği vakit Kasım b. Asakir (ö. 600/1203) *Kitâbü’l-Cihâd*, Filistin’in Nablus kurlarındaki Cemmail köyünde dünyaya gelen Ebü Muhammed Takıyüddin Abdülğani b. Abdilvahid b. Ali el-Makdisî (ö. 600/1203) *Fazlu’l-Cihâd*, Ahmed b. Abdilvahid el-Makdisi el-Buharî (ö. 632/1234) *Fezâilü’l-Cihâd ve’l-Mücâhidîn*, Eyyübiler’in hem devlet adamı hem de tarihçisi olan Ebü’l-Mehâsim (Ebü’l-İzz) Bahâüddîn Yûsuf b. Râfi’ b. Temîm el-Mevsilî el-Halebî (ö. 632/1234) *Fezâ’ilü’l-Cihâd*, Ziyâüddîn Ebü Abdillâh Muhammed b. Abdilvahid b. Ahmed el-Makdisî (ö. 640/1242) *Fezâ’ilü’l-Cihâd* ve Ebu’l-Ferec Muhammed b. Abdurrahman b. Ebü’l-İzz el Vâsitî el-Mukrî *Erbaûn Hadisen Fî-Fazli’l-Cihâd ve’l-Mücâhidîn* adlı eserler bulunmaktadır (İmamoğlu 2015: 155; Çoban 2021: 410-412).

Arap edebiyatında belli başlı gördüğümüz cihat üzerine kaleme alınan eser ve risaleler, Osmanlı döneminde de büyük bir itibar görerek XV. ve XX. yüzyıllar arasında mütemadiyen kaleme alınmış ve büyük bir okuyucu kitlesiyle de karşılaşmıştır. Bir bildiri çalışmasında cihat risalelerini izah eden İmamoğlu, Bursalı Mehmet Tahir’in *Fezâil-i Cihâd Hakkında Müellefât-ı Osmâniyye* (Tahir 1328: 347-348) adlı makalesinden de istifade ederek Osmanlı dönemindeki eserler üzerine değerlendirmelerde bulunmuştur. Aşağıdaki kısımda ise XV. yüzyıldan başlanarak XX. yüzyıla kadar olan süreçteki cihat üzerine yazılan eser ve risaleler izhar edilecektir.

XV. yüzyılda, Kastamonu'da doğan fıkıh ve kelam alimi Hatibzâde Muhyiddin Efendi (ö. 901/1496)'nin *Risâle fî Fezâ'ilü'l-Cihâd* ve Ahmed Fehmi Efendi'nin *Tuhfetü'l-Guzâtı*, XVI. yüzyılda Kirmastî Yusuf Efendi'nin *Risale-i Fezâ'il-i Cihâd*, Osmânî alimi Molla Arap (ö. 938/1531)'in Yavuz Sultan Selim'i Kızılbaş ordusunun tehlikeli olabileceği hususunda ikaz ederek İran'a sefer düzenlemesini teşvik ettiği ve bu maksatla kaleme aldığı *es-Sedâd fî fazli'l-cihâd*, Kanunî Sultan Süleyman'ın saltanatı esnasında sultanü's-şuara unvanına layık görülen Abdül-Bâkî'nin otuz üç bablık bölümde cihadın faziletlerini anlattığı *Fezâ'ilü'l-Cihâd*, Halvetî-Cemâlî şeyhi Nureddinzâde'nin (ö. 981/1574) *Fezâ'ilü'l-Cihâd* ve Derviş Ali b. Mustafa-i Bosnevî'nin gazanın fazileti hakkında hadislerin yer aldığı ve Arapça aslının yanına Türkçe tercümesini de vererek meydana getirdiği *İmâdü'l-Cihâd (Fezâ'ilü'l-Cihâd)*'i örnek olarak gösterilebilir (İmamoğlu 2015: 157-159).

Akabinde XVII. yüzyılda Manastırlı Kadı Mahmud Efendi (ö. 1026/1617)'nin *Risâle-i Fezâ'il-i Cihâd*, Amasya'da doğan ve Rûmî, Konevî ve Mısırî mahlaslarıyla zikredilen Konevî Nûh Efendi (ö. 1070/1660)'nin *Risâle-i Fezâ'il-i Cihâd*, Esad Efendi'nin *Fezâ'il-i Cihâd* ve Alay müftülüğü yapmış Kayserili Mehmed Fikri Efendi'nin *Mühimmâtü'l-Gâzî fî Meyâdini'l-Megâzî* adlı eserleri bulunmaktadır (İmamoğlu, 2015: 159-160). Ardından XVIII. yüzyıla gelindiği vakit Atina müftülüğü yapmış Pertev Ali Efendi (ö. 1706)'nin *Tarîkatü'l-Cihâd*, Abdürrezzak b. Abdülfettah Lazkî (ö. 1130/1717)'nin *Teşvîkâtü'l-Ciyâd fî'l-Gazvi ve'l-Cihâd*, Tezkiretü's-şuarâ sahibi Mirzâzâde Mehmed Salim Efendi (ö. 1156/1743)'nin bir mukaddime ile on yedi bölümden müteşekkil *Neylü'r-Reşâd fî Emri'l-Cihâd*, Osmân Kırımî Enderûnî (ö. 1149/1736)'nin *İcâletü's-Sefer ve Risaletü'z-Zafer* ve Osmanlı alim ve fakihi Veliyyüddin Cârullâh (ö. 1151/1738)'in 107 bابتan meydana gelen *Risale-i Cihad-ı Kebîr*'i bulunmaktadır (İmamoğlu 2015: 160).

Sayı bakımından XIX. yüzyılda artan cihat risalelerine bakıldığında Antep'in yetiştirdiği büyük alimlerden birisi konumundan olan Mehmed Münib Ayıntâbî (ö. 1238/1828)'nin *Tercüme-i Şerhü's-Siyer-i Kebîr ve Fezâ'ilü'l-Cihâd (El-Hikmetü'l-Garra fî Ahkami'l-Gazâ)*, Nakşibendî-Hâlidî meşâyihinden Ahmed Ziyâeddin Gümüşhânevî (ö. 1311/1893)'nin *Risale-i Fezâ'il-i Cihad*, Müftî mahlasıyla meşhûr olan Mehmed Şemî Efendi (ö. 1272/1855)'nin *Râyâtü'n-nasr ve'l-irşâd*, Mehmed Esad Efendi (ö. 1264/1847)'nin Cezayirli alim Ebû Abdillâh Muhammed b. Mahmûd b. Muhammed b. Hüseyin el-Annâbî el-Cezâirî (ö. 1267/1851)'nin *es-Sayü'l-Mahmûd fî Nizâmi'l-Cünûd* adlı eserinin tercümesi olan *Kevkebü'l-Mesûd fî Kevkebeti'l-Cünûd*, Edirne müftüsü Mehmed Fevzi Efendi (ö. 1293/1877-78)'nin

Seyfü'l-cihâd fî Nasri'l-İbâd, Osmanlı alim ve mutasavvıfı Ahmed Ziyâeddin Gümüşhânevî (ö. 1311/1893)'nin *Kitabü'l-Abir fi'l-Ensar ve'l-Muhacir ve'l-Cihad ve'l-Gazv ve's-Şüheda*, Laz Ömer Vasfi Efendi'nin öğrencilerinden olan ve müftülük yapan Ahmed Hıfzî Efendi'nin *Nehcü'r-Reşâd fî Emri'l-Cihad*, Kayserili Dinibütün Mustafâ Hilmî Paşa (ö. 1333/1914-15)'nin Şehzâde Yusuf İzzeddin'e takdim edilmek üzere yazdığı *Düsturu'l-Mücâhidîn li-İzzeddîn* isimindeki eserler bu yüzyıla örnek olarak gösterilebilir (İmamoğlu 2015: 161-163; Çoban 2021: 424-427).

XX. yüzyıla geldiğimiz vakit dönemde artan savaşların tesiriyle cihat üzerine yazılan risalelerde de artışın gözlemlenmesi kaçınılmaz olmaktadır. Mehmed Sıdkı'nın *Sala-i Cihad*, Osman Senâî'nin *Fezâilü'l-Mücâhidîn*, Hacı Hamid Efendi'nin *Risale-i İrşâdiye*, Erzincan'da müderrislik yapmış Divrikli Ahmed Mikdad Efendi'nin *Şerefü'l-Mücâhidîn*, Şirvan doğumlu Mehmed Halis Efendi'nin *Cihâd-ı Ekber*, Ahmed Fahrüddin Efendi'nin *Cihâd*, alay müftüsü Hacı İzzet Efendi'nin *Mevâ'izü'l-Cihad ve'd-Dîn*, Sinop mebusu Hasan Fehmi Efendi'nin *Cihad Hakkında Ehl-i İslâm'a Asker-i İslâm'a Kürsi-i İslâm'dan Bir Hitap*, Musa Kazım Efendi'nin *İslâm'da Cihâd*, Kemahlı İbrahim Hakkı Efendi'nin *Tuhfetü'r-Reşâd fî Fezâ'ili'l-Cihâd ve Tâcü'l-Mücâhidin Mine'l-Ehadîsi'l-Erbain ve İzzet'in Mevâ'izü'l-Cihadi ve'd-Dîn li-Asâkiri'l-Muvahhidin* adlı eserleri bulunmaktadır (İmamoğlu 2015: 163-165; Çoban 2021: 427-428). Bu ismini zikrettiğimiz cihat konulu risalelerin dışında Osmanlı matbuatının mühim dergilerinde yer alan muhtelif yazıların da varlığı bilinmektedir (İmamoğlu 2015: 165-173; Çoban 2021: 427-428).

İncelenecek eser, XX. yüzyılda Ali Galip tarafından kaleme alınmış *Kitâb-ı Fezâ'il-i Gâzâ (Menâkıb-ı Cihâd)* isminde olup cihadın ahlakî meziyetlerinin İslâm tarihindeki meşhur şahsiyetler etrafında muhtelif menkıbelerle anlatıldığı ve çoğunlukla ayet ve hadisler referans gösterilerek okuyucuya iletiği bir eser görünümündedir. Ali Galip'in hayatı ve eserleri hakkında yeni bilgiler verildikten sonra *Kitâb-ı Fezâ'il-i Gazâ (Menâkıb-ı Cihâd)* adlı eserin muhtevası üzerine görüş ve değerlendirmelerde bulunulacaktır. Sonrasında eserin tam metninin verilmesiyle cihat konusu üzerine yazılmış literatüre ek bir kaynak sağlanacak ve verilecek bu tam metin, konu üzerinde çalışma yürütecek araştırmacıların istifadesine sunulacaktır.

1. Ali Galip'in Hayatı ve Eserleri

Kitâb-ı Fezâ'il-i Gazâ (Menâkıb-ı Cihâd)'nin yazarı olan Ali Galip hakkında biyografik kaynaklarda herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Onun hayatına dair görüş ve değerlendirmelerimizi eserinden hareketle yapacağız. XIX. yüzyılın ikinci yarısı ile

XX. yüzyılın başlarında yaşayan Ali Galib, II. Abdülhamit'in saltanatı zamanında yaşadığını ve bu dönemde eserler verdiğini bilmekteyiz. Eserinin içerisinde verdiği bilgilerden hareketle “Maarif Evrak Müdürü” olduğunu söyleyebiliriz. *Musavver Târîh-i Tabîî* adlı eserinde ise kendisini “Sipâhizâde Ali Galib” şeklinde vasıflandırmaktadır. Eserlerinde padişah II. Abdülhamit'i mütemadiyen metheden Ali Galip, kimi zaman ise sadrazam Kâmil Paşa'yı da övmektedir. Mahdut bilgiler ışığında biyografik kimliğini vermeye çalıştığımız Galip'in eserlerinin de meçhuliyeti ortadadır. Kütüphane kataloglarında yaptığımız incelemeler neticesinde “Ali Galip” isminde birçok yazarın mevcut olduğunu görmekteyiz. İstanbul vilayeti dava vekili Ali Galip'in h. 1330/ m. 1911-1912 tarihinde basılan hukuka dair genel konuların yer aldığı *Müdde'î-i Umûmî* (Galib 1330) ve *İstihlak Hakkında Malumat-ı Kanuniyye* (Galib, 1330) adlı eserleri bulunmaktadır. Mekteb-i idadî-i şahane cebr muallimi Yüzbaşı Ali Galib'in h. 1314/ m. 1896-1897'de basılan *Nev-usûl Hesab-ı Zihni* (Galib 1314) ve Mekteb-i Fünun harbiye-i şahane hikmet muavini Abdüllatif ile birlikte h. 1309/ m. 1891-1892'de tab' olan *Mahzen-i Mesâ'il-i Riyaziye* (Galib 1309) adlı eserleri mevcuttur. Tophane-i Amire Torpido Komisyonu Azasından ve Mühendishane-i Berrî-i Hümayun muallimlerinden Yüzbaşı Ali Galib bin Ali'nin h. 1313/ m. 1895-1896'da tercüme ettiği *Projektörlerin Askerlik Nokta-i Nazarından Sûret-i İstimâli ve Âlât-ı Mezkûre ile Boğaz ve Sevâhîlin Usûl-i Müdafaa'sı* (Galib 1313), h. 1313/ m. 1895-1896'da basılan *Fenn-i Buhâr* (Galib 1313) ve h. 1324-1326'da tercüme ettiği *Torpido ve Projektörler* (Galib 1324-1326) adlı eserleri kayıtlıdır. Ayrıca Kavalalı Ali Galib'in h. 1312'de *Yadigâr* (Galib 1312) ve h. 1317'de *Nadire* (Galib 1317)'si, h. 1329'da *İstihkam miralayı Ali Galib'in tercüme ettiği Fransa ve Almanya'da Sahra İstihkâmının Tekâmül ve İnkişâfı 1914-1918* (Galib 1329), h. 1339'da *İstihkam ve Mühendis Muharebe Vesaiti* (Galib 1339) ve h. 1339 tarihinde *1914 ila 1918 Harbi Esnâsında Alman Ordusu* (Galib 1339) adlı eserleri yer almaktadır. Diğer kayıtlı eserler ise şunlardır: H. 1307'de basılan Galib isminde birine kayıtlı *Müntehabat-ı Tarih-i Osmanî* (Galib 1307), sıhhat ceridesi müdürü Ali Galib'in h. 1314'te tab edilen *Negamât* (Galib 1314), h. 1308'de *Mebadi-i İlm-i Hesab* (Galib 1308), h. 1316'da *Amelî ve Nazarî İlmü'l-Adad* (Galib 1316) ve h. 1323'te ise *Amelî ve Nazarî Hesab-ı Mükemmel* (Galib 1323) adlı eserlerin basıldığı görülmektedir. Son olarak ise Ali Galib adına kayıtlı h. 1340'da Alman edebiyatından tercüme edilen *Hortlaklar* (Galib 1340) ve h. 1308'de Mehmet Şükrü ile beraber kaleme alınan *Vezaif-i Şakirdandan Emsile ve Mesail-i Cebriyye* (Galib 1308) adlı eserler bulunmaktadır. Bunlar dışında incelediğimiz eserin müellifi olan

Ali Galib'e ait olduğunu kesin olarak bildiğimiz eserleri alt kısımda tanıtarak muhtevaları hakkında bilgiler sunacağız.

Musavver Târîh-i Tabî'î: Zooloji bilimine dair bilgilerin yer aldığı ve 136 hayvanın resimleri verilerek izah edildiği bu eser, 1330 yılında İstanbul'da Matba'a-i Ebu'z-Ziya'da tab' olunmuştur. Kitabın ön kapağında "Maarif nezaret-i celilesi evrak müdürü Ali Galip" bilgisi bulunurken mukaddimenin sonunda yer alan künyesinde ise kendisini "Sipâhizâde Ali Gâlib" olarak niteleyen yazar, eserin ön sözünde padişah II. Abdülhamit'e övgü dolu sözlerle minnetini ifade etmektedir:

"Velî-ni'met-i bî-minnetimiz velî-ni'met-i âlem ü kesîrû'l-kerem pâdişâhımız kudretlü azametlü Sultan ibnü's-sultân es-sultân el-gâzî Abdu'l-Hamîd Han-ı sâni efendimiz hazretlerinin ahd-i hümâyûn-ı mülûkâneleri memâlik-i şâhânelerinde terakkiyât-ı ilmiyyenin bir vakt-i merhûn-ı feyz-meşhûnu olup cülûs-ı meymenet-me'nûs-ı tâcdârilerinden beri te'lîf ü tercüme sûretiyle uyûn-ârâ-i zuhûr u intişâr olan bî-hadd ü hisâb müdevvenât-ı müfide buna bir şâhid-i nâtık olmağla sunûf-ı teb'a-i sâdîka kulları bundan dolayı ne kadar tahdîs-i ni'met etse lâyıkdır. Bu abd-i âciz ü sâdıkları şevketlü efendimizin küçük yaşından beri sebab-i mâddî-i hayâtım olan nân u ni'metini yemiş ve her nefis-i hayâtımı du'â-i bi'l-hayr hazret-i velî-ni'met-i a'zamîye hasr u kasr etmek mefrûz-ı zimmet-i ubûdiyetim bulunmuş olduğundan devr-i me'sûd-ı hilâfet-penâhilerine ihtisâs eden bunca muvaffakiyât-ı mes'ûde ve terakkiyât-ı ciddiyeye dahi umûm ile berâber istifâde ile pâdişâhımız velî-ni'met efendimizin hakk-ı hümâyûn-ı mülûkânelerinde tahdîsen..." (Galib 1310: 3)

Galip, eserini kaleme alma sebebini ve eserini oluştururken izlediği yöntemi şöyle açıklamaktadır:

"Şimdiye kadar yazılan bu misillü âsârın ba'zısı gayet mufassal ve ba'zısı pek muhtasar olup ihtiyâca kâfi kurenâ-i hazret-i şehiryârîden sa'âdetlü Emîn Bey Efendi hazretlerinin eserinden mâ'adâ bir eser göremedim. Âcizlerinin eserim onun gibi mükemmel değil ise de bir taraftan Avrupa lisânlarında mevcûd olan böyle eserleri ve bir taraftan dahi eslâfımızın bu bâbda sebkât eden hıdmet ü gayretlerini görerek ve bu kitâbların erbâb-ı mütâla'a ve merak ve belki herkes için derece-i lüzûmuyla nef' ü fâ'idesini düşünerek icrâ-i tetebbu'ât u ihtisâsım olduğu için Slav lisânında buna dâ'ir olan müdevvenâtdan ve ba'zı âsâr-ı mütercimedan dahi istimdâd ederek tertibini zamânımızca müfid bir surete ifrâğ eyledim. Tertib-i eserde aczimi bilirim, binâenaleyh bu eserin te'lîfine kuru bir hevesle ve rehber-i efkârım olan hüsn-i niyyetle başladım ve vesâ'it-i lâzımeyi tedârik husûsunda her nev' müşkilâta galebeye bi-tevfikillâhi te'âlâ muvaffak oldum. Âsârda kemâl aranmaz çünkü o hâlde noksâna mahal kalmamak lâzım gelir. Binâberin bu eserde görülecek noksânı hüsn-i niyyetime bağışlamak ve bu hâliyle mazhar-ı rağbet olmak kâri'n-i kirâm hazerâtından mürüvvetlerine muhavveldir." (Galib 1310: 4)

Eserinde Galip, dünyada mevcut olan hayvanları şöyle taksim etmektedir:

"1-Zâtü'l-eyâdi el-erbaa' (dört elli olanlar) şu'besi, maymunlar gibi. 2-Eklü'l-lahm (et yiyenler) şu'besi, ayı, kedi ve köpek gibi. 3-Zâtü'l-kis (torbalı) şu'besi, Kanguru ve opossum gibi. 4-Kâzime (kemiren) şu'besi, kunduz, sincap ve fare gibi. 5-Adîmetü'l-esnân (dişsiz) şu'besi, keşlân, tatu ve armadillo gibi. 6-Zâtü'l-cildi's-sehîn (kalın derili) şu'besi, fil, at ve domuz gibi. 7-Mücterre şu'besi, deve, öküz ve koyun gibi. 8- Kîtasiyye (Memeli

deniz hayvânâtı) şu'besi, ada balığı, yunus balığı ve ayı balığı gibi." (Galib 1310: 7)

Arnavudluk ve Arnavudlar'ın Ahvâline Dâ'ir Târîh: Rika hattıyla yazılan nüsha İBB Atatürk Kitaplığı MC_Yz_K_0383 (949.65 ALİ 1) numarada kayıtlıdır. Eserin tam olarak telif tarihi belli olmasa da Abdülhamit saltanatı zamanında yazıldığı söylenebilir. Eser bir mukaddime ve dört bölümden meydana gelmektedir. Birinci bölümde Arnavutlar'ın ahvâl-i kadîme-i milliyyeleri dâir malumat yer almaktadır. İkinci bölümde Arnavutlar'ın ba'de'l-feth ahvâli beyanında bilgiler içermektedir. Üçüncü bölümde Arnavutluk kıtasının taarruzu, dördüncü bölümde ise İşkodra vilâyetinde sâkin Arnavutlar'ın ahvâli hakkında malumat bulunmaktadır.

Kitâb-ı Fezâ'il-i Gazâ (Menâkıb-ı Cihâd): Bu eserin muhtevâsı hakkında aşağı kısımda daha ayrıntılı malumat verilecektir.

2. Kitâb-ı Fezâ'il-i Gazâ (Menâkıb-ı Cihâd)'nın Muhtevâsı ve İncelemesi

Eserin h. 1320/ m. 1902-1903 tarihlerinde el yazması şeklinde olan nüshası, İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi Türkçe Yazma Bölümü NEKTY04542 numarada kayıtlıdır. 40 varak olan ve rika hattıyla kaleme alınan bu nüsha 250X145 mm. ölçülerinde olup son derece titizlikle hazırlanmış ve estetik yönden de latiftir (Resim 1, Resim 2). Ayrıca birkaç yıl sonra 1330/1911-12 tarihinde İstanbul'da Tevsî-i Tabâ'at matbaasında -ki Bab-ı Ali karşısında Adliyye Hanı 19 numarada bulunmaktadır- tab' olunan matbu baskısı da vardır.

Ali Galip, eserin ön sözünde peygamberin cihat ve gaza üzerine söylediği hadisler ile Hz. Muhammed'i görmüş ve onunla sohbetinde bulunmuş kişilerin rivayet ettikleri hikayelerden hareketle değerli eserlere de başvurarak topladığı menkıbeleri kaleme aldığı bu risalede bir araya getirmiştir:

"Kıbletül-hâcât-ı İslâm, kıdvetül-mevcûdât ve'l-enâm, mefhar-ı enbiyâ-i kirâm sallallâhu te'âlâ aleyhi ve sellem efendimiz hazretlerinin cihâd ve gazâ hakkında lisân-ı ulviyyet-beyân-ı akdesilerinden şeref-sunûh eden ehâdis-i nebeviyye ile ashâb-ı kirâm, evliyâ-i izâm hazerâtından nakl u rivâyet olunan menâkıb-ı cihâdiyyeyi bir hayli âsâr-ı mu'tebereden cem' ü telfik ederek bu risâleyi tertîbe muvaffakiyet-i âcizânem benim gibi: العجز عن الإدراك الإدراك hikmetini zîver-i zebân eden bir abd-i âciz için bâ'is-i iftihâr olmakdan ziyâde tahdîs-i ni'met makâmında bir iftikârdır." (Galib 1330: 2)

Hz. Muhammed'in kendisine peygamberlik verilmesinden îtibâren yaşadığı zaman, İslam aleminde cihat fikrinin siyasetçe taşıdığı önem bugünlerde medeni devletlerin ilgili bakışlarını üzerine doğru çekerek her devletin askeri düzenlemelerini ve savaşa dair gerekli olan alet ve donanmalarını birbirleriyle yarışacak şekilde tamamlamaya çalışmakta olduğunu ifade etmektedir:

“Asr-ı sa’âdetden beri âlem-i İslâmiyetde fikr-i cihâdın siyâseten hâ’iz olduğu şeref ü ehemmiyet el-yevm düvel-i mütemeddinenin enzâr-ı dikkatini celb etmiş bir keyfiyet olduğu cihetle her devlet tensikât-ı askeriyesini, techizât-ı harbiyyesini -yekdiğerine rekâbet edercesine- ikmâle çalışmaktadır.” (Galib 1330: 2)

Ayrıca asker denilen siyasi kuvvetin sadece kan dökmek, yaşadığı topraklardaki sınırlarını genişletmek gibi görevleriyle yükümlü olmadığını ve devletin şan ve şerefini korumaya vazifesinin bulunduğunu söylemektedir:

“Hakâyık-ı bedîhiyedir ki asker dediğimiz kuvve-i siyâsiyye hasren kan dökmek, tevsi’-i mülk etmek vazifeleriyle mükellef değildir. Mahzâ mensüb olduğu devlet ü milletin satvet ü şânını, şevket ü şerefini muhafaza ile muvazzafdır ki bu da hikmet-i hükûmet, kavânin-i beşeriyyet gibi iki mühimme-i medeniyyetin mukteziyatındandır.” (Galib 1330: 4)

Ali Galip, barışın savaşa karşı üstünlüğünü takdir eden İslamiyet’in ne kadar da yüce ruhlu vasıfla seçkin olduğunu söyleyerek insaf sahibi kişilerin bu konuda tereddüt etmeden hakkı teslim edeceğini belirtmektedir. Ayrıca Selahaddin Eyyûbi’den bir örnek vererek konu üzerine bir hikâye aktarmaktadır:

“Saded-i bahsimizi bir misâl-i târîhî ile te’yid edelim: Sultân-ı ebedî’s-şân hazret-i Salâhaddin Eyyûbi, Mısır’da icrâ-i hükûmet eylediği esnâda ki beşinci asr-ı hicrî evâsıtına müsâdifdir. Suriye kıt’asını zir ü zeber etmek âmâl-i mütegalibânesiyle hücum eden arslan yürekli Richard ile Frederich’i altı yüz bin şövalye ile Akka, Sayda civârında târumâr ettiği hengâmda Fransa kralı Filip Ogüst ile İngiltere hükümdârı arslan yürekli Richard, âteşler saçan bir kal’e-i seyyâre gibi etrâfi lerze-nâk eden hazret-i Salâhaddin’e mukâvemet muhâl olduğunu teyakkun ederek Prusya hükümdârı Frederich, Barbarosla bi’l-infâk halife-i zî-iktidâra sulh maksadıyla bir mu’âhede-i sulhiyye sûreti göndermiş idi. Koca halife-i zî-şân sulh teklif-nâmesine cevâben yazdığı şart-nâme: Adâlet-i siyâsiyyeyi medeniyet-i İslâmiyye’yi muhafazaya dânen me’mûr olan Salâhaddin’in askeri hasmın müdâfa’a husûsunda aldığı emri tamâmıyla icraya me’mûrdur. Müslimânlar düşmeni ile şüc’âne, merdâne cihâd eder. Şövalyeler gibi vahşiyane cellâdlığa tenezzül etmezler. Zirâ mensüb olduğumuz şerî’at o gibi vahşetkârâne harekâta kat’iyyen mâni’dir. Husûsuyla benim askerim mahzâ kân dökmek, ebnâ-i cinsini mahvetmek için harb etmiş olsa idi emîn olunuz ki bu sâ’at ma’iyetinizde nümüne olarak bir şövalye neferi göremez idiniz! Ne hâl ise madem ki haksızlığınızı i’tirâf ile sulh teklif ediyorsunuz. Ben de İslâmiyet’in şânından olan efkâr-ı muslihâneye ri’âyeten şerâ’it-i sulhiyyemi yarın size gönderirim. İtimâd ediniz ki İslâm askeri ne kesrete mağrûr olur, ne de şecâ’atine... Yalnız cenâb-ı Hakk’ın nusretine, tevfiâtına istinâd eder!” (Galib 1330: 4-6)

Meclis-i Mebusan’ın süresiz olarak kapatılmasıyla başlayarak II. Meşrutiyet’in ilanına kadar süren istibdat döneminde bu cihat risalesini neşretmek istediğini söyleyen Galip, bunu gerçekleştiremediğini yani neşrine izin verilmediğini ve bundan dolayı kaygılara tutulduğunu da ifade etmektedir:

“Âcizleri tertîb ü te’lifine muvaffak olduğum risâleyi devr-i istibdâdda neşre me’zûn olamamış ve belki bundan dolayı pek çok kedürâta dūçâr olmuş isem de الامر مرهونته باوقتها mısâkınca şu zamân-ı sa’d-iktirânda neşrine muvaffakiyet-i kemterânem mahzâ âmâl-i kudsiyye-i hazret-i risâlet-

penâhilerini tenvîr eden ulviyet-i diniyyeyi tasvîr ü ta'mim maksadına müsteniddir." (Galib 1330: 8)

Eserin kaleme alındığı XX. yüzyıla girildiği vakit önce İtalya'nın Trablusgarp bölgesine saldırması ve peşinden de dört Balkan devletinin (Yunanistan, Bulgaristan, Sırbistan ve Karadağ), Osmanlı Devleti'ne karşı başlattıkları saldırı neticesinde Osmanlı'nın da yıkılış süreci hızlanmıştır. Nitekim bu saldırılarla birlikte toplum içerisinde camilerde başlayan dinî vaazlar artarak insanları cihada sevk etme ve cihadın faziletlerinin nasihat edilmesinde olağanüstü çaba sarfedilmiştir. Ali Galib'in de eserini yazdığı zamanda birçok ulema, insanları cihada sevk etmeye gayret ediyorlardı. H. 1328/ m. 1910-1911 yılında Abdü'r-Reşîd İbrâhîm Efendi tarafından Ayasofya Camii'nde cihat üzerine verilen ahlâkî vaaz, dönemin cihada olan dikkatlerini göstermektedir:

"Cenâb-ı vâcibü'l-vücûd mü'minlere cihâd ile emr ediyor. Cihâd ki bizim diyânet-i İslâmiyye'de ibâdâtın en efdalidir. Sallallâhu aleyhi ve sellem hazretleri buyurmuşlar ki افضل العبادات الجهاد "İbâdâtın efdali cihâddır". Cihâd ulemâ-i İslâmiyye indinde iki kısımdır: Farz-ı ayn, farz-ı kifâye. Farz-ı ayn olan cihâd, cumhûr ulemâ nazarında memâlik-i İslâmiyye'den birine a'dâ tecâvûz ederse o zamân cihâd farz olur. Bugün bizim memleketimize küffâr tecâvûz etmiştir, cumhûr fukehânın kavline binâ'en cihâd bugün mü'minlere farz-ı ayndır." (Abdürreşid İbrahim 1328: 140)

Abdürreşid İbrahim Efendi, yapılması gerekenleri beyan ederek Müslümanların kendilerini müdafaa etmelerini ve medeniyet arasındaki farkı da izah etmektedir:

"Bugün bizim memleketimize düşman tecâvûz etmiştir. Bilhassa bu memleket, düşmanın tama' ettiği bu kıt'a, bizim bir vilayetimizdir. Buraya düşmanın taslîti üzerine umûm ehl-i İslâm'ın zimmetine müdâfa'a vazifesi terettüp eder, şeri'at bütün dünyadaki Müslimânları bu bâbda alâkadâr görüyor ve bütün efrâd-ı ümmeti ifâ-i vazifeye, bezl-i hamiyete da'vet ediyor. Zîrâ bu muhârebe her ne kadar Trablusgarb'a munhasır gibi görünüyorsa da neticede bütün âlem-i İslâmiyet ve insâniyyete sirâyet etmek ciheti var. Zîrâ bütün medeniyet iddi'asında bulunan bir âlemin yüz seneden beri kurmakda olduğu siyâsetin iki sözle hulâsası: İslâm'a son darbeyi bütün dehşetiyle vurmak ve ne yapıp yapıp İslâmiyet'i ortadan kaldırmaktır. Bu fikri şeytân bunlara telkin etmiş. Senelerden, asırlardan beri bu siyâset devâm etmektedir. Tamâm biraz kendimizi toplamaya başlayacağımız sırada bir muhârebe açarlar, cenâzemizi kaldırmaya hazırlanırlar." (Abdürreşid İbrahim 1328: 140)

14 Kasım 1912 tarihinde Müslümanlara hitap eden Aksekili, her yaştan kişiye cihadın farz olduğunu anlatmaktadır:

"Gerçi cihâdın farz-ı kifâye olanı da vardır, ba'zılarının muharebeye gitmesiyle cümlesinden sâkit olur, cihâda iştirâk etmeyenler günâhkar olmazlarsa da bu düşmanın bilâd-ı müslimîne ta'arruz etmemesiyle meşrûtdur. Fakat düşman bilâd-ı müslimîne tecâvûz, orasını feth ü istilâ ederse o zamândan i'tibâren küre-i arzda bulunan bütün Müslimânlara cihâd bi'l-icmâ' farz olur. Binâenaleyh bunu ifâ etmeyenler huzûr-ı Rabbü'l-âlemîn'de mes'ûl ü mu'âtib olurlar." (Aksekili 1328: 203-204)

Aksekili, cihat üzerine verdiği vaazda Müslümanların müşriklere karşı son nefesine kadar mücahede ederek sabır ve kararlılık göstermelerinin onlar için farz olduğu ifade etmektedir:

“Bugün her Müslimân, dînini, ırzını, nâmûsunu muhâfaza etmek için meydân-ı mücâhedeye atılmak lâzımdır. Bi'l-fi'l silâh alarak muhârebe meydânına gitmeğe muktedir olanlar bi'l-fi'l muhârebeye girmeli, beden mûcâhede etmeli, buna kâdir olmayanlar mâlen mu'âvenetde bulunmalı, hem mâlen hem beden mûcâhedeye muktedir olanlar her ikisini de yapmalı, bunun her ikisine de kâdir olmayanlar kalem, fikren mûcâhede etmelidir. Hâsılı efrâd-ı İslâmiyye ve Osmaniye'nin her birisi gücü yetdiği kadar, elinden geldiği sûrette mûcâhede ederek son nefese kadar sabr u sebât göstermek üzerlerine farzdır.” (Aksekili 1328: 204)

Ali Galip'in *Kitâb-ı Fezâ'il-i Gazâ (Menâkıb-ı Cihâd)* adlı eserin genel görüntüsüne bakıldığı vakit öncelikle yukarıda misallerini sunduğumuz tarzda Müslümanlara cihat çağrısında bulunmaktadır. Bu çağrıyı ise cihat hakkında söylenmiş ayet ve hadislerden istifade edilerek İslam tarihinde meşhur şahsiyetler etrafında gelişen hikayelerle izah edilmektedir. Eserin anlatım usulünde cihat hakkında bir hadis-i şerif verilerek müteakiben verilen bir menkıbeyle hadis arasında bağlantı kurulur. Aşağıda buna örnek teşkil edecek bir hikâyeyi sadeleştirilmiş bir şekilde aktaracağız:

Sahabe Ebu Zer'in Hz. Muhammed'e hitaben “Ya Resulallah! İslamiyetin amelleri nedir?” şeklinde soru iletir. Cevap olarak peygamber “İyi ve güzel amellerin en üstünü öncelikle Allah'ın teklifine ve tanrılığına iman etmek, ikinci olarak da Allah'ın rızası adına cihat eylemek” olduğunu ifade ederek zikredilen hadise gönderme yapılır. Sonrasında ise bir menkıbe anlatılarak anlatım pekiştirilir. Menkıbe de şöyledir: Peygamberin ilk halife Ebu Bekir, Resûl-i Ekrem zamanında peygamberlik iddiasında bulunanlardan birisi olan Müseylimetü'l-kezzab yardakçılarıyla birlikte Yemame bölgesinde üstün ve galip geldiği sırada İslam gazilerinden Sabit bin Kays'ın bir hayli vakit kahraman ve cesur bir şekilde cihat ettikten sonra şehadetin yüce rütbesini elde etmişti. O muhterem şehidin üzerine müşriklerin kanı sıçramış olan cübbesini gazilerden İbn Numan uğur sayarak almıştır. Sabit'in ruhu hüzünlenmiş ve Ebu Bekir'in rüyasında görünerek “Ya Ebu Bekir! Ben gaza meydanında Rabbimin bana bir lütfudur ayeti gereğince Allah yolunda şehit oldum. Fakat benim kanlı cübbemi gaza arkadaşlarımdan İbn Numan uğur sayarak almıştır. Halid bin Velid'e selam ederim ki benim cübbemi o gaziden alsın, Medine'de felana olan borcuma karşılık versin, hakkını da helal etsin. Kölem felanı da şehadetim uğruna azat ediyorum” diyerek ricada bulunmuştur. Bunun

üzerine Ebu Bekir, Halid bin Velid'e Sabit'in rüyasındaki manevi ricasını söyledi. Sabit'in isteklerini yerine getirerek şehidin ruhunu mutlu ettiler.

Yine verilen bir hadis sonrasında gazinin ahvaline dair bilgilerin verildiği hikâye şöyledir:

Sahabeden Ubade'nin aktardığına bir hadise göre bir sabah namazında peygamberin yüz güzelliğinin nurlarından parladığım sırada peygamberin hikmetli sözüne dair gaza bahsine intikal eden *فان الجهاد فى سبيل الله باب من ابواب الجنة ينجى الله بها من الهم والغم* hadisini iletmektedir. Bu hadisin meali şöyledir: Mücahitlerin sevgilisi olan Allah'ın teklifi, ortağı olmadığı ve yüceliği uğruna cihat edenlerin cennet kapılarından bir kapıyı kendileri açmış olurlar, hür olurlar. Peşinden aktarılan hikâye ise şöyledir: İbn Abbas, Hz. Peygamber'in meclisinde hazır bulunduğu esnada "Allah katında insanların en üstünü ve en güzeli gazilerdir. Her kim ki cihat meydanında zafer temin edince veyahut şehadetin yüce rütbesine erişince, yiğitlik ve kararlık gösterdiği takdirce gazinin hakkında tanrının müjdeleri nazil olmuştur. Sonunda verilen şiirin çevirisi de şöyledir: Gaza, mert kişilere kahramanlığın şanıdır. Esenliğin saflığı mümine rızadır. Gaza, erlerin hayat kaynağıdır. İman ehlinin kurtuluşu cihattır.

Başka bir hadis verilerek Ebu Hureyre'nin naklettiği rivayete göre "Şehit olan bir Müslüman ıstırabını, kanının acısını çekmez. Şehadet şerefini elde eden bir müminin ruhu cismen de azaptan kurtulmuştur" demektedir. Hemen akabinde aktarılan menkıbe ise şöyledir: Ensar'ın ileri gelenlerinden Ka'b el-Ahbar demektedir ki Peygamber'in refakatinde Bedir gazasında bulunduğum esnada Hz. Muhammed, İslam askerine veda ile "Ben sizin her işlerinizi hayırlı işlerle beraber Allah'a teslim ettim. Dünyada sizin için düşünülecek bir şey yoktur." hadisini buyurmuştur. Ebu Bekir de "Allah, cihat ehlinin veda zamanında aile heyetine, dostlarına bir gönül rahatlığı ihsan eder. Her bir adımında bin sevaba erişmiş olur" hitabında bulunmuştur.

Bir tarih kitabından iktibas edilerek İstanbul'un fethine dair kısa bir olay aktarılır:

Battâl Gâzî, Edirnekapısı civarındaki kabristân yerlerinde Eğrikapıdaki Bizans sarâyını fethetmesiyle İslâm askerini bir geniş yere sevk etmiş ve bir mescid-i şerif inşa etmiştir. Ve bu Müslümanların bulunduğu yere her türlü Hristiyan saldırısından korunması bir kesin antlaşmayla te'mîn eylemişler ise de bu ahdnâmenin hükmi çok kuvvetli rivâyete göre ancak bir sene devâm edebilmiştir. Sonrasında Hristiyan fanatikleri tarafından antlaşma bozularak İslâm cemaati harp

ederek Őhadete nail olarak namını daimi kılmaya mecbur olmuŐtur. Bu mescid-i Őerifde Battal Gazi'nin bryyuk oĐlu İmâm Huseyin Gâzi defnedilmiŐtir. Avrupa'da papaların ruhanî hųkųmeti aleyhine ayaĐa kalkan Fransa hųkųmdârı Őarlmen insân kânı iĉmeye gųrevliymiŐ gibi Batı ųlkelerinde bir kan tufanı teŐkil etmiŐti. DoĐuda ise âlemin hâkimi olmak yeteneĐiyle yaratılan Osmânlılar, demir gibi kuvvetli kal'eleri altųst etmiŐti. Yalnız gųneŐin etrafındaki ufak bulutlara benzeyen İstanbul Őehriyle ĉevresi Osmanlı'nın fetihlerine hayran kalıyordu. Fakat bu ĉok yųce Őerefe nail olan Fâtiĥ gibi bir hâkân ve sultânı karŐılıyordu.1435 yılında uĐurlu gųn olan bir pazartesi gųnų fetihlerin anahtarını ųlke yųnetimini eline alan Fâtiĥ dųzenlediĐi ordusunun merkezinde zaferin gųneŐ gibi nurlar saĉarak, o asrın milli mųziĐini oluŐturan mehterlerde zafer ve yardım havalarını terennųm etmektedir.

Bir mųcahitte olması gereken hasletler, hazret-i Ali tarafından bir hayvana teŐbih edilerek aktarılmaktadır. Ayrıca bir gazinin vazifesi de sunulmaktadır:

Bir mųcahit savaŐ esnasında dųnya heveslerinden, dųnyaya baĐlamasından tamamen gųnlųnden yok ederek kararlılık ve saĐlamlıkla Allah'ı zikretmelidir. Hazret-i Ali, cihat eden kiŐileri hayvanlardan birtakımına benzetmiŐlerdir. Meselâ bir gazi kendini her halde bir arslan kabul ederek o gųrevle dųŐmanın taaruzuna karŐı kendini korumaya ĉalıŐmalıdır. ĉųnkų arslanda bir ųzellik vardır ki dųŐmanına asla acımaz. Yahut kaplan gibi bedenindeki bryyuk organlarla hųcųm ederek dųŐmanına dehŐet vermeye gayret etmelidir. Bir mųcahit, dųŐmandan nefesini korumada turna gibi olmalıdır. ĉųnkų bu kuŐ kendini avcının her tųrlų hilesinden korumaya kudretlidir. SavaŐta bulunan insan nefesini saksaĐan kargası gibi kabul ederek fevkalade dikkat ve gųzų aĉık hareket etmelidir.

Cihat esnasında ųlųm korkusunu kųlliyen akıldan ĉıkarırsa kurtuluŐ ve Allah'ın yardımına sebep olur. ĉųnkų Őhadetten sakınmak korkaklıĐı, korkaklık ise yenilgiyi gerektirir. Hazret-i Ali, gaza yerinde buldukları zaman daima "De ki: "Bizim baŐımıza ancak, Allah'ın bizim iĉin yazdıĐı Őeyler gelir. O, bizim yardımcımızdır. Őyleyse mų'minler, yalnız Allah'a gųvensinler." âyetini okurlardı.

Őeriate gųre dųnyâda her bir hâl Allah'ın baŐlangıci olmayan takdirine gųre ŐekillendirilmiŐtir. Allah'ın iradesi farzın gųnųl hoŐluĐuyla karŐılanması neticesinde olan hayat meselesinde ne cesaretin etkileyici gųzelliĐi olur, ne de korkaklıĐın kųtų etkileri. Mutlaka levh-i mahfųzda yazılmıŐ kader ve talihler vųcuda gelir. Bu cihetle bir mųcahit "Kim Allah'a tevekkųl ederse, O kendisine yeter." âyetini dilinde sųrekli

tekrarlayarak düşmanını alt etmeye çalışmalıdır. Zira savaşın teşekküre layık meyveleri iki cihanda da yücedir.

Cihat meydanında emre itaat en mühim görevdir. Emre uymamanın sonucunda zuhur edecek ayrılık ve ihtilaf, herhâlde İslâmiyet'e yakışmayan ayrılığın işlemez haliyle gazâ yerinde şüphesiz caiz olamaz.

METİN

Fâtiha-i Maksad

Kıbletü'l-hâcât-ı İslâm, kıdvetü'l-mevcûdât ve'l-enâm, mefhar-ı enbiyâ-i kirâm *sallallahu te'âlâ aleyhi ve sellem* efendimiz hazretlerinin cihâd ve gazâ hakkında lisân-ı ulviyyet-beyân-ı akdesilerinden şeref-sunûh eden ehâdis-i nebeviyye ile ashâb-ı kirâm, evliyâ-i izâm hazerâtından nakl u rivâyet olunan menâkıb-ı cihâdiyyeyi bir hayli âsâr-ı mu'tebereden cem' ü telfik ederek bu risâleyi tertibe muvaffakiyet-i âcizânem benim gibi: العَجْرُ عَنْ دَرِكِ الإدراك إدراك hikmetini zîver-i zebân eden bir abd-i âciz için bâ'is-i iftihâr olmakdan ziyâde tahdîs-i ni'met makâmında bir iftikârdır.

Asr-ı sa'âdetden beri âlem-i İslâmiyetde fikr-i cihâdın siyâseten hâ'iz olduğu şeref ü ehemmiyet el-yevm düvel-i mütemeddinenin enzâr-ı dikkatini celb etmiş bir keyfiyet olduğu cihetle her devlet tensikât-ı askeriyyesini, techîzât-ı harbiyyesini - yekdiğerine rekâbet edercesine- ikmâle çalışmaktadır.

Hakâyık-ı bedîhiyyedendir ki asker dediğimiz kuvve-i siyâsiyye hasren kan dökmek, tevsî'-i mülk etmek vazîfeleriyle mükellef değildir. Mahzâ mensûb olduğu devlet ü milletin satvet ü şânını, şevket ü şerefini muhâfaza ile muvazzafdır ki bu da hikmet-i hükûmet, kavânîn-i beşeriyyet gibi iki mühimme-i medeniyyetin mukteziyâtındandır.

Hakâyık-ı târihiyyedendir ki zamân-ı hazret-i risâlet-penâhîden beri gâlibiyet mağlûbiyet mes'elesini tâli'-i harbdan ziyâde nusret-i hakka tefvîz eden kavm-i necîb-i İslâm -ahlâk-ı dîniyye icâbından olmak üzre sulhü harbe tercih ile الصلح سيد الاحكام hikmetini her cihetle bir düstûr-ı hakikat ittihaz etmiş ise de ebnâ-i beşerin tab'an muttasif olduğu meyl-i mesâvî, fikr-i menâfi'-i ârizaları daha kuvvetli, daha nâfiz bir kanun teşkil etmiş olduğundan o kanunun hükmüne tâbi'iyeti de -icâb-ı hâl ü zamâna göre- zarûriyyâtından add eylemişlerdir.

Sulh, hiçbir vaktde harbi intâc etmez. Fakat harb, mutlaka sulhu müceb olur. O hâlde sulhun, harbe rüchânını takdir eden İslâmiyet'in ne kadar âli-cenâbâne bir meziyyetle mümtâz olduğunu hiçbir sâhib-i insâf teslîmde tereddüd etmez.

Saded-i bahsimizi bir misâl-i târihî ile te'yîd edelim: Sultân-ı ebedî's-şân hazret-i Salâhaddîn Eyyübî, Mısır'da icrâ-i hükûmet eylediği esnâda ki beşinci asr-ı hicrî evâsıtına müsâdifdir. Suriye kıt'asını zîr ü zeber etmek âmâl-i mütegalibânesiyle hücum eden arslan yürekli Richard ile Frederich'i altı yüz bin şövalye ile Akka, Sayda civârında târumâr ettiği hengâmda Fransa kralı Filip Ogüst ile İngiltere hükümdârı arslan yürekli Richard, âteşler saçan bir kal'e-i seyyâre gibi etrâfi lerzenâk eden hazret-i Salâhaddîn'e mukâvemet muhâl olduğunu teyakkun ederek Prusya hükümdârı Frederich, Barbarosla bi'l-ittifâk halife-i zî-iktidâra sulh maksadıyla bir mu'âhede-i sulhiyye sûreti göndermiş idi. Koca halife-i zî-şân sulh teklif-nâmesine cevâben yazdığı şart-nâmeye: Adâlet-i siyâsiyyeyi medeniyet-i İslâmiyye'yi muhâfazaya dînen me'mûr olan Salâhaddîn'in askerî hasmına müdâfa'a husûsunda aldığı emri tamâmıyla icrâyaya me'mûrdur. Müslimânlar düşmeni ile şüc'âne, merdâne cihâd eder. Şövalyeler gibi vahşiyane cellâdlığa tenezzül etmezler. Zîrâ mensûb olduğumuz şeri'at o gibi vahşetkârâne harekâta kat'iyyen mâni'dir. Husûsuyla benim askerim mahzâ kân dökmek, ebnâ-i cinsini mahvetmek için harb

etmiş olsa idi emîn olunuz ki bu sâ'at ma'iyetinizde nümûne olarak bir şövalye¹ neferi göremez idiniz! Ne hâl ise madem ki haksızlığınızı i'tirâf ile sulh teklîf ediyorsunuz. Ben de İslâmiyet'in şânından olan efkâr-ı muslihâneye ri'ayeten şerâ'it-i sulhiyyemi yarın size gönderirim. İtimâd ediniz ki İslâm askeri ne kesretine mağrûr olur, ne de şecâ'atine... Yalnız cenâb-ı Hakk'ın nusretine, tevfiâtına istinâd eder!

Cümlelerini mukaddime-i zafer makâmında derç etmiş idi. İşte şu muhtasar misâl isbât ediyor ki efkâr-ı İslâmiyye ahkâm-ı sulhiyyeyi muhâfazaya dinen mükellef olmağla berâber bu mükellefiyeti de bir kâ'ide-i meşrû'aya tatbîke hikmeten muvazzafdır.

Ne hâcet! Bu müdde'âmızın sıdkına idrâkiyle mübâhî olduğumuz zamân-ı hâzır en kuvvetli bir şahid-i âdildir. Zamân-ı şevketini, eyyâm-ı saltanatını bir devre-i emniyet derecesine isâle çalışan fahrü's-selâtin halife-i resûl-i Rabbü'l-âlemîn, şehriyâr-güzîn efendimizin ulüvv-i inâyât, sümüvv-i ikdâmât-ı mülûkâneleri sâyesinde asâkir-i Osmâniyyemizin hâ'iz olduğu intizâm yâr u ağıyâr nazarında bile şayân-ı takdîr ü ihtirâm olmaktadır. Bu maksad-ı ulvî ise İslâmiyet'in âdâb-ı medeniyyesinden olan âmâl-i sulh-perverâneyi te'bid ile Osmânî unvân-ı muhteremî altında yaşayan akvâm-ı medeniyyenin emniyet ü asâyişini te'mîn etmek esâslarına müsteniddir.

Nazar-ı hekim, fikr-i selîm erbâbının ma'lûmudur ki gazâ hakkında olan kavâ'id-i İslâmiyye'nin âlem-i insâniyyete ta'arruz, hukuk-ı medeniyyete tecâvüz gibi sakîm bir ma'nâyâ kat'iyyen şümülû yokdur. Munhasıran hikmet-i hükûmetin şânından olan mu'âmelât-ı siyâsiyyeyi hüsn-i muhâfazadan ibâretdir ki bu vazife-i kudsiyyeyi makâsıd-ı ulviyyelerine tevfiik eden zât-ı şevket-simât-ı hilâfet-penâhileri de nankör Balkan hükûmât-ı bâgiyyesi tarafından Osmanlılar'ın mukaddes hukûklarına vukû' bulan tecâvüz üzerine mukâbeleten i'lân buyurulan seferberlik irâde-i seniyyesiyle isbât buyurdular. Ve bu teşebbüs-i şâhâneleri umûm Avrupa düvel-i mu'azzamasınca mazhar-ı tasvîb olduğu her gün Avrupa'nın en mühim cerîdelerine yazılan takdîr-nâmeler ve hukûk-ı Osmâniyye'yi müdâfa'a uğurunda İngiliz meb'ûsân a'zâsından Mister King Verfkasi² gibi zevât-ı muhteremenin manzûr-ı iftihâr olan makaleleri isbât ve hattâ Almanya İmparatoru hazretleri ve Fransa devleti bu muhârebe esnâsında Osmânîler'in mecrûhlarına mahsûs olmak üzere sefâret-nâme-i resmîlerinin en büyük salonlarını hastahâne ittihâz buyurmalarıyla müsbetdir ki bu şımarık Balkan haşerâtı eşkiyâsına Osmânîler tarafından yakında verilecek ders-i terbiyenin ne kadar muhikk olduğuna delîl-i kâfidir. Asker kardeşlerimiz de rızâ-i âlî dâhilinde hareketle bu şeref ü teveccühe mazhariyeti ne büyük sa'âdetdir.

Âcizleri tertîb ü te'lifine muvaffak olduğum bu risâleyi devr-i istibdâdda neşre me'zûn olamamış ve belki bundan dolayı pek çok kedûrâta dūçâr olmuş isem de المأمور مرهونته باوقتها mîsdâkınca şu zamân-ı sa'd-iktirânda neşrine muvaffakiyet-i kemterânem mahzâ âmâl-i kudsiyye-i hazret-i risâlet-penâhilerini tenvîr eden ulviyyet-i dîniyyeyi tasvîr ü ta'mîm maksadına müsteniddir.

¹ Ehl-i salîb içinde demir telden gâyet sık örülmüş birer zırlı gömlek giyinmiş olduğu hâlde göğsünde bir kırmızı haç, elinde uzun bir mızrâk, belinde kısa bir meç bulunan muhârib süvârilere itlâk olunur.

² "مستر كينغ ورفقاسى" şeklinde yazılmaktadır.

Hemen cenâb-ı Hak sevgili pâdişâhımızı dâ'imâ serîr-ârâ-i hilâfet ve o sâyede asâkir-i nusret müesser-i şâhâneleriyle berâber umûm-i Osmânîleri ve bu kere sadâreti düş-ı hamiyetine alan Kâmil Paşa hazretleri dahi mazhar-ı muvaffakiyet buyursun âmîn. *Bi-hürmeti Taha ve Yasin.*

Dâ'î-i devlet Ma'ârif Evrak Müdürü Sâbikan Ali Galip

Bismillahirrahmanirrahim

الایمان بالله والجهاد فی سبیل الله

Sahâbe-i kirâmdan Ebî Zerr *radıyallâhu anhu* hazret-i risâlet-penâh efendimizden “Yâ Resulallah! A'mâl-i İslâmiyye'nin efdali nedir?” hakikatini su'âl etmişti. Cenâb-ı seyyidü'l-enâm efendimiz de “A'mâl-i hasenenin efdali evvelâ cenâb-ı Hakk'ın vahdâniyyet ü ulûhiyyetine imân etmek, sâniyen rızâ-i Hak nâmına cihâd eylemektir” me'âl-i ulvîsini mutazammın olan bâlâdaki hadis-i şerîfi tebliğ buyurdular.

Menkıbe

Yâr-ı sâdik-ı nebî, vâkıf-ı esrâr-ı hikmet-i Mustafâ, imâm-ı efdal-i halife-i evvel cenâb-ı Sıddîk-i ekber *radıyallâhu anhu* -Müseylimetü'l-kezzâb avensiyile Yemâme mevki'inde muzaffer olduğu esnâda- guzât-ı İslâm'dan Sâbit bin Kays *rahmetullâhi aleyhi* bir hayli vakit cihâd-ı gazanferânededen sonra rütbe-i celile-i şehâdeti ihrâz etmişti. O şehîd-i muhteremin üzerine âlûde-i hûn-ı müşrikîn olan cübbesini guzâtdan İbn Nu'mân teberrüken aldığı cihetle rûh-ı Sâbit mahzûn olup hazret-i Sıddîk'in rû'yasında göründü. Ve “Yâ Sıddîk-i Resûl! Ben bugün meydân-ı gazâda fi-sebîlillâh şehîd oldum هَذَا مِنْ فَضْلِ رَبِّي ³. Fakat benim kânlı cübbemi rüfekâ-i gazâdan İbn Nu'mân teberrüken aldı. Ser-asker Hâlid bin Velid'e selâm ederim. Benim cübbemi o gâziden alsın, Medîne-i Münevvere'de fulâna olan borcuma mahsûben versin, hakkını helâl etdiresin, kölem fulânı da şehâdetim şerefine âzâd etsin.” hitâbıyla ricâ etmişti. Halife-i muhterem derhâl “Seyfullâhi'l-meslûl” unvân-ı mefharetini ihrâz eden cenâb-ı Hâlid'e Sâbit'in ricâ-i ma'nevîsini beyân etdi. Serdârü's-şühedâ olan hazret-i Hâlid'e emr-i halifeyi, ârzû-i Sâbit'i o ânda icrâ ile rûh-ı şehîdi şâd eyledi. Zîrâ şühedâ-i İslâm'ın hayât-ı ebediyyesiyle mes'ûdiyet-i ma'nevîyyesi nass-ı celîl-i Kur'ân ile te'mîn buyurulmuş olduğunu o ser-asker-i me'âlî-perver bi-hakkın biliyordu.

Ahbâr-ı sahîhada musarrahan beyân olunduğu vech ile rûz-ı mahşerde umûm şühedâ-i kirâm seyf-i hamâsetlerini nüsha-i fâtiha gibi sine-i iftihârına ta'lik ederek emvât-ı sâ'ireye hakk-ı rüchân u tekaddümlerini isbât edecekler, gâziler dahi mahşergâh-ı beşerde saf saf dizilerek ervâh-ı İslâm'a gazâ menâkıbını nidâ eyleyecekler ve bu sûretle vukû'ât-ı kıyâmetin dehşet-i vahşiyetinden külliyeen masûn bulunacaklardır.

Ravza-i ulyâ-i hakdur âlemi gâzilerin

Iyd-ı ekberdir hakikat her demi gâzilerin

³ “Rabbimin bana bir lütfudur.” (Neml, 27/40).

Hâdimi rûh-ı melekdir merkezi huld-i berîn

Feyz-i didâr-ı Hudâdır hem-demi gâzîlerin

لغدوة في سبيل الله او روحة خير من الدنيا وما فيها

Sahâbe-i izâmdan hazret-i Enes bin Mâlik bu hadîs-i şerîfi dâ'imâ tilâvetle gazânın fezâ'il-i celîlesini takdîs ederdi. Emr-i risâlet-penâhînin mazmûn-ı münîfi te'yîd ediyor ki meydân-ı gazâda bir gün meşakkat çekmek dünyâda, âhiretde edilecek râhatdan hayırlıdır. Çünkü imânın kuvvetü'z-zahrı hubbül'-vatandır. Bedihîdir ki rızâ-i Hak nâmına bezl-i hayât etmek dünyâ mâlını ibzâl eylemekden efdaldır.

Fî-sebîlillâh gazâdır şânımız

Mâlımız olsun fedâ hem cânımız

Menkıbe

Enîs-i hazret-i risâlet, kurretül'-ayn-ı ehl-i sünnet cenâb-ı Ömer el-Fârûk *radıyallahu anhu* bir gün huzûr-ı sa'âdetden iktibâs-ı füyûzât eylediği esnâda guzât-ı ümmetden birinin vefât etmiş olduğu sem'-i sa'âdete îsâl edilmesiyle zât-ı risâlet-penâh efendimiz derhâl cenâze namâzına teşrîf buyurmak üzere hâzırlanmışdı. Hazret-i Fârûk-ı muhterem o gâzînin hasbe'l-beşeriyye mekârim-i ahlâk erbâbından olmadığını imâ etmesiyle cenâb-ı fahr-i risâlet efendimiz "Seyyi'ât-ı beşeriyyeyi gazâ hasenâtı setr eder. Mâdemki bu ehl-i imân iki def'a meydân-ı gazâda isbât-ı vücûd edip gâzî unvânına mazhar oldu. Onun cenâze namâzında hâzır bulunmak iktizâ eder." hitâbıyla bizzât mescid-i Aksâ'da gâzînin namâzı kılındıktan sonra kabrine kadr-i teşrîf-i sa'âdetle defn olundu. Ve "Ey gâzî! Seni bütün âlem şerr ile yâd etse de ben hayr ile tebcil ederim." tebşîrât-ı celîlesiyle huzûr-ı risâletde bulunan ashâb-ı kirâma *الجنة له* *وجبت له الجنة* hadîs-i hikmet-i enîsi tebliğ buyuruldu.

Bu hikmet-i nebeviyyeden istidlâl olunduğuna göre ef'âl-i hasenenin efdali vazife-i cihâddır. Çünkü mücâhede-i a'mâl ile meydân-ı gazâda fedâ-i hayât etmek seyyi'ât-ı nefsanîyyeden teberrî eylemekle kâbil olabilir. İbâdetin mukaddemesi âbdest olduğu gibi seyyi'âtın tathîri de cihâd ile te'mîn edilir.

Uhud gazâ-i ekberinde hazret-i fahrül'-enâm efendimizin okudukları hutbe-i cihâdda "Herkesin bir fazileti olabilirse de benim iki meziyyetim vardır, biri meyl-i kanâ'at, biri de fikr-i cihâddır. Bu hasletleri takdîr eden bana izhâr-ı muhabbet etmiş, tahkîr edenler ise bana ve cenâb-ı Hakk'a bugz u isyân eylemiş olurlar." hakâyıkını tefhîm buyurulmuşdur.

Cihâd şerîfi ki muktedâ-i ehl-i imân, pîşvâ-i cân u cihân olan mefharül'-enbiyâ efendimizin şân-ı celîline lâyıq görülmüşdür. O sa'âdete mazhariyet ümmet-i İslâm için ne büyük meziyyet, ne büyük faziletdir.

Hadîs-i Şerîf

لاتزالملنكة تصلى على الغازى مادام حمامل سيفه فى عنقه

Bu hadîs-i şerîfi hânedân-ı celîlü's-şân-ı hazret-i nebevîden amm-i hazret-i nebî İbn Abbâs *radıyallahu anhu* rivâyet buyurmuşdur. Hikmet-i nebeviyyenin mazmûn-ı ulvîsiyle mü'eyyeddir ki melâ'ike-i mukarrebîn dâ'imâ gâzîler için istiğfâr ile temennî ederler. Çünkü erbâb-ı cihâdın boyunlarındaki seyf-i şecâ'ati vâsıta-i mağfiretleridir.

Menkıbe

Hazret-i Ca'fer bin Ebî Tâlib "Mu'te" gazâsında mübârek iki kolları kesilmiş olduğu hâlde rütbe-i celîle-i şehâdeti ihrâz eyledikleri sem'-i sa'âdet-i risâlet-penâhiye vâsıl olduğu anda "Cenâb-ı Hak, o sâdık abdının iki koluna mükâfâten iki kanad ihsân etdi. O kanadlarla cennet-i a'lânın âfâk-ı nûrânisinde tayerân eylesin." ma'nâsındaki hadîs-i şerîf-i şeref-sünûh etmişdir. Bundan dolayı hazrete Ca'fer-i tayyâr dahi denir.

E'âzım-ı tâbi'inden cenâb-ı Üveys el-Karanî "Sıffin" melhame-i küberâsında refâkat-i hazret-i Murtaza'vî'de bulunduğu hâlde rütbe-i şehâdete mazhar olduğu sırada "Mertebe-i şehâdetin ulviyyetini bilenler hayâtına zerre kadar minnet etmezler. Zirâ hayât bir hayâl-i muvakkat, şehâdet ise bir hakikat-i mü'ebbeddir" hitâbıyla âzım-ı dâr-ı cinân olmuşdur.

Yâr-ı sâdık-ı Muhammedî, nûr-ı ayn-ı Ahmedî, esedullâhu'l-gâlib Ali bin Ebî Tâlib *kerremallâhu vechehu* bu hadîs-i şerîfi şöyle tefsir buyurmuşlardır: Bir gâzî-i sâdıkın fi-sebîlillâh meydân-ı gazâda yalın kılıç mübârezede bulunması cihâdda hâzır bulunmayan diğerk gâzîlerin ibâdetlerine kat kat müreccahdır.

Çünkü ben bir gün huzûr-ı sa'âdetde şeref-yâb olduğum esnâda lisân-ı dürer-efşân-ı risâlet-penâhiden "Din-i mübin uğruna sell-i seyf eden bir gâzî-i muhteremin kılıcıyla melâ'ike-i mukarrebîn iftihâr ederek vecd ü şevke gelirler. Bütün melekler o gâzîyi takdîs ile deverân ederler. Çünkü bir gâzînin boynuna asdığı kılıç ve tüfek rızâ-i Hak nâmına fedâ edeceği hayâtının fâtiha-i zaferidir" ma'nâsında bir tebşîr-i nebeviye nâ'îl olmuşdum. Bu hakikat mahzâ *Şifâ-i Sudûr*'da aynen tasrîh buyurulmuşdur.

Hadîs-i Şerîf

İbn Abbâs *radiyallâhu anhu* rivâyet buyurur ki "Mu'te" gazâsına bizzât teşrif-i sa'âdet buyurulduğu hengâmda *من تقلد سيفاً في سبيل الله كان له جنة من النار ومن حمل رمحاً في سبيل الله كان له جنة من النار* hadîs-i şerîfi hutbe-i gazâ olarak şeref-sudûr etdikden sonra bu mübeşşere-i nebeviye üzerine bütün ehl-i imân meydân-ı gazâyâ şitâbân olmuşlar ve az vakt zarfında te'mîn-i muzafferiyet ile ilâ-i kelimetullâh farîzasına müsâra'at eylemişlerdir.

Buhârî-i Şerîf'de bu hadîs-i risâlet-penâhî şöyle tefsir buyurulmuşdur: Bir mü'min rızâ-i Hak yolunda bir def'a kılıç çekmiş olsa o seyf-i hamâset rûz-ı kıyâmetde âteşden bir kalkan şeklinde olup o gâzîyi her türlü muhâtaradan muhâfaza eder. Kılıç yerine mızrâk ve sâ'ire isti'mâl ederse yevm-i haşrde o mızrâk nûrdan bir livâ-i zafer olur.

Menkıbe

Hâdim-i dîn-i İslâm cenâb-ı Zübeyr bin Avvâm, Mekke-i Mükerreminin fethi maksad-ı ulvîsiyle meydân-ı cihâda düşmen askeriyle kılıç kılıca geldiği ve o gazanfer-i zafer-peykerin muhâcemât-ı şedidesiyle fırka-i münâfîkin lerze-nâk olduğu esnâda güyâ hazret-i risâlet-me'âb efendimizin rûh-ı mukaddesi şehîden arş-ı a'lâyâ urûc ettiğini tevehhüm etmiş idi. O hengâmda galeyân eden hissiyât-ı fedâkârânesinin sevkîyle haşre-i müşrikîn üzerine o kadar şiddetle muhâcemâta başladı ki hakikaten o gâzî-i muhteremin karşısında insânlar değil mermerden ma'mûl heykeller bile tahammül edemezdi. Bu şiddet ü savleti müşâhede eden Mâlik bin Enes "Yâ Zübeyr! Bu hâl nedir? Sende gayet mü'esser bir nûr-ı celâdet

tecessüm ediyor” kelimâtıyla hitâb edince o gâzî-i mükerrem dahi “Amân azîzim! Risâlet-penâh efendimiz nerede bulunuyorlar, bana tebşîr et!” cevâbıyla mukâbele eyledi. Hâlbuki muzaffer-i bi'l-hak habîb-i Rabbü'l-felak mefharet-i kâ'inât efendimiz Mekke-i Mükerreminin hâkim bir noktasında ârâm edip guzât-ı İslâm'ın şecâ'atini tahsîn ile o mücâhidin-i kirâmın mazhar-ı mükâfât-ı ilâhiyye olmalarını temennî eylemekte idi. Cenâb-ı Zübeyr'in şiddet-i celâdetkârâne ile irâd eylediği su'âle hazret-i Mâlik “Merâk etme nûr-dîdem! Fahrü'l-enbiyâ efendimiz şu ileriki mürtefi' tepede bulunuyorlar. Buyurun huzûr-ı sa'âdete gidelim, iktibâs-ı nûr-ı zafer edelim” kelimâtıyla hitâb etdi. İki mücâhid-i muhterem huzûr-ı bâhirü'n-nûr-ı risâlet-penâhiye yüz sürdüler. Akîbinde Cibril-i emîn nâzil olup “Yâ mahbûb-ı kibriyâ! Gâzî-i nâmdâr Zübeyr'e tebşîr ediniz ki bugünkü şecâ'atinin mükâfâtı olarak cenâb-ı Hak pek çok sevâb-ı azîm ile cennât-ı âliyyâtda bütün gâzîlerin fevkinde bir makâm ihsân buyurdu” tebşîrât-ı uzmâsını tebliğ etdi.

Cenâb-ı Zübeyr'in şehâdet-i risâlet-penâh hakkındaki tevehhümüne taraf-ı zî-şeref-i sa'âdetden tebessümle mukâbele edilerek tebşîrât-ı Subhâniyye tebliğ buyuruldu. Gazâ-i Hendek'de fevkalâde şecî'âte hareket eden kibâr-ı tâbi'inden cenâb-ı Ukkâş'ın kılıcıyla hazret-i Zübeyr'in seyf-i hamâseti hakkında zât-ı celilü's-sifât-ı risâlet-penâhî hassaten hayr du'â etmişlerdi.

Serdâr-ı guzât olan Ukkâş'ın yed-i celâdetindeki kılıcı Bedir gazâsında fahr-i âlem efendimizin hurma ağacından i'mâl buyurdıkları bir seyf-i haşebi olduğu e'âzım-ı ümmetin rivâyât-ı mevsûkasıyla müsbettir.

Hadîs-i Şerîf

hadîs-i şerîfi Ebî Hureyre'den mervîdir. Bir gâzî cihâd maksadıyla beslediği atını ne kadar güzel bakarsa ya'nî timârını, yemini, suyunu vakt ü zamânıyla verirse yevm-i kıyâmetde o nisbetde ecr-i azîme nâ'îl olur.

Menkıbe

Nâsır-ı dîn-i İslâm, nâşirü't-tevhîd ve'l-ahkâm Abdullâh bin Selâm *radıyallâhu anhun* rivâyetine göre bir gün ictimâ' eden ashâb-ı güzîn *rdvânullâhi aleyhim ecma'in* huzûr-ı akdes-i sa'âdete yüz sürerek “Yâ mefhar-i âlem! Cenâb-ı Hak indinde memdûh olan a'mâl-i hayriyyenin ahseni nedir? Tebşîr buyurunuz ki biz de emvâl ü enfâsımızı o yolda bezl edelim” su'âlini arz eylemişlerdi. O esnâda Cibril-i emîn vâsıtasıyla vahy olan *مَرْصُوصٌ* 4 hitâb-ı celili lisân-ı hikmet-beyân-ı nebevîden tilâvet edilerek mazmûn-ı münifi dahi “Hakîkaten Hak *celle ve alâ* kendi rızâsı yolunda saf saf oldukları hâlde mübâreze eden mücâhidleri sever. Zirâ gâzîler dîn-i mübînün bünyân-ı metînidir” kelimât-ı kudsiyyesiyle tefsîr buyurulmuşdur.

Muktedâ-i ehl-i irfân, pişvâ-i merdân-ı şüc'ân hazret-i Haydar-ı kerrâr efendimiz Sıffîn gazâsında kırâ'at buyurduğu hutbe-i harbiyyede “Yâ eyyuhe'l-muvahhidin! Risâlet-penâh efendimize tebşîr buyurulan âyet-i kerîmede gâzîlerin saf saf meydân-ı gazâda mücâhede etmeleri muhkem bir kal'eye teşbih buyurulmuşdur. Ya'nî guzât-ı muvahhidin yek-digerini himâye ederek müttehiden ve müctemi'an hareket etmelidir ki cenâb-ı Hakk'ın himâyesine mazhariyyetle dâreynde şeref-yâb olsunlar. Meydân-ı merdânda ittihâd-ı efkâr ile hareket eden gâzîler dâ'imâ fevz ü nusrete,

4 Saff/4: “Hiç şüphe yok ki Allah, kendi yolunda, duvarları birbirine kenetlenmiş bir bina gibi saf bağlayarak çarpışanları sever.”

galebe-i muzafferiyete nâ'il olurlar. İttihâd-ı gazâ şerâ'itinin fâtihasıdır. Meydân-ı gazâda nifâk u münaza'a bâ'is-i hezimet, bâdî-i mağlûbiyet olur. Sabr u metânet vâsıta-i zaferdir. Nâzil olan bir âyet-i celîlede *وَلَا تَنَازَعُوا فَتَفْشَلُوا وَتَذْهَبَ رِيحُكُمْ وَاصْبِرُوا إِنَّ اللَّهَ مَعَ الصَّابِرِينَ* ⁵ emr-i ilâhisi tebşîr buyrulur. Fermân-ı Subhânî'ye imtisâl eden muvahhidler herhâlde maksûduna zafer-yâb olurlar. Mevki'-i harbda zuhûr eden nifâk u nizâ' sebât u cesâretin kesrine bâ'is olur. O hâlde nusret-i ilâhiyyeye muvaffakiyet dahi te'mîn edilemez. Nusret-i muvahhidlerin şânî-i nifâk müşriklerin kârıdır. *تَحْسِنُهُمْ جَمِيعًا وَقُلُوبُهُمْ شَتَّى* ⁶ âyet-i kerîmesi münâfık olan erbâb-ı nifâka â'iddir. "Muvahhidlerin ma'nen de mâddeten de müttehidü'l-maksûd olmalıdır ki tevfiğ-i Subhânîye de istihkâk kesb edilmiş olsun" hikmet-i dîniyyesini tebliğ buyurmuşdur.

Hadîs-i Şerîf

الناس يوم القيامة في الحساب و اهل الجهاد حلق حلق يتذاكرون الجهاد

Hadîs-i şerîfini ashâb-ı cenâb-ı risâletden Ebî Sa'îd bin Vakkâs *radıyallâhu anhu* rivâyet etmiştir. Me'âl-i hadîs-i risâlet-penâhiye göre yevm-i kıyâmetde ictimâ' edecek olan nâs-ı a'mâlinin azâb hesâbıyla haşr oldukları sırada ehl-i cihâd olan gâziler halka halka cem' olarak ahvâl ü menâkıb-ı cihâdî yekdiğerine hikâye ile her türlü ikâbdan vâreste bulunacaklardır. Ne büyük sa'âdet! Ne büyük tebşîr...

Menkıbe

Hârîka-i celâdet, bârika-i hamâset ammü'n-nebî hazret-i Hamza'dan nakl ü rivâyet olunduğu vechle bir gün ashâb-ı kiramdan Ebî Luy'em ile gazâ-i Bedr'de huzûr-ı nebevîden istifâza-i nûr-ı muzafferiyet eyledikleri esnâda Ebî Luy'em zât-ı kudsiyyi's-sıfât-ı risâlete teveccühle "Yâ nebiyy-i bi'l-hak! Dün ba'de'l-gazâ karârgâh-ı İslâm'da bir gâr gördün. İçinde âb-ı leziz câri güzel bir çeşme var idi. Bu cûybârın etrâfı da bir çemenistân idi. Müsâ'ade buyrulursa abd-i sâdıkınız ba'demâ o gâr içinde ihtiyâr-ı uzlet ederek zât-ı celîl-i a'lâya ifâ-i ibâdet ü tâ'at, zât-ı risâletpenâhîlerine de edâ-i salât u tahıyyât edeyim, akvât-ı yevmiyyeme kâfi bir mikdâr bakla ve sâ'ir hubûbât-ı zer' ile uzletkârâne imrâr-ı hayât eyleyeyim. Çünkü şeref-sânih olan bir hadîs-i risâletpenâhîlerinde *حب الدنيا رأس كل حطينة* emri tebliğ buyurulmuş idi hitâbıyla arz-ı mâ-fi'z-zamîr etmiş idi. Hazret-i fahrü'l-enbiyâ efendimiz Ebî Luy'em'in bu yoldaki arz-ı hâline tebessümle "Evet! O hadîs-i mahz-ı hikmetdir, fakat ma'nâ-i hakîkisini hüsn-i telakkîde müsâmaha ederseniz maksad hâsıl olmaz." Metn-i hadîsdeki "dünyâ" kelimesi bu karârgâh-ı fenânın âlâyişine, ârâyişine mahsûs olan hubb-ı mâsivâ demektir ki mâsivâyâ muhabbet hatâdır. Benim maksadım dünyâyı tahkîrden ibâret değildir. Ale'l-husûs ben dîn-i Müseviyyet ü İseviyyetle ba's olunmadım ki uzlet ü riyâzeti tecvîz edeyim. Benim meb'ûs olduğum dîn-i mübîn-i muvahhidîn, dünyâda âhirete hizmetle rızâ-i Bârî'yi tahsilden başka bir esâsa müstenid değildir. Hattâ yakında vahy-i ilâhî olan bir âyet-i kerîmede *وَفَضَّلَ اللَّهُ الْمُجَاهِدِينَ عَلَى الْقَاعِدِينَ أَجْرًا عَظِيمًا* ⁷ fermân-ı celîli tebşîr buyurulmuşdur. O hâlde muvahhidlerin en mukaddes vazîfesi rızâen-lilhak cihâd ile iştigâl etmektir. Bu cihetle benim de en ziyâde sevdiğim ve mesleğim gazâdır. Muvahhidlerin şânı da Hakk'ın resûlüne ittibâ'dan ibâretedir. Uzlet ü riyâzat

⁵ Enfâl/46: "... Birbirinizle çekişmeyin. Sonra gevşersiniz ve gücünüz, devletiniz elden gider. Sabırlı olun. Çünkü Allah sabredenlerle beraberdir."

⁶ Haşr/14: "Sen onları toplu sanırsın. Hâlbuki kalpleri darmadağınmıştır."

⁷ Nisâ/95: "Allah, mallarıyla, canlarıyla cihad edenleri, derece itibarıyla, cihattan geri kalanlardan üstün kılmıştır."

meziyyeti de mücâhede-i nefis ile mümkündür. Mü'minlerin halvet ü uzleti zikr-i vahdetle kesret âleminde. Sizin bir gün meydân-ı gazâda rızâen-lillâh mücâhedeniz uzun bir ömür içinde edeceğiniz ibâdetden efdaldır. İşte size bu bahse dâ'ir bir hadis tebliğ edeyim: *مقام الرجل في الصف افضل عندالله من عبادة الرجل ستين سنة* hikmetiyle hitâb buyurmuşdur.

Hadîs-i Şerif

Sahâbe-i kirâmdan Ubâde radiyallâhu anhu rivâyet ediyor ki: Bir sabâh namâzında envâr-ı cemâl-i Muhammedî'den müstenîr olduğum sırada kelâm-ı hikmet-ittisâm-ı hazret-i peygamberin gazâ bahsine intikâl edip *فان الجهاد في سبيل الله باب من ابواب الجنة ينجي الله بها من الهم والغم* hadîs-i şerifi ihbâr buyuruldu. Me'âl-i hadîs-i nebevî "Muhibb-i mücâhidin olan cenâb-ı Hak'ın ilâ-i vahdâniyyeti uğurunda cihâd edenler cennet kapılarından bir kapıyı kendilerine feth etmiş olurlar, gâziler iki cihânda nâil-i necât olup her türlü gam ü gussadan âzâde bulunurlar" ma'nâsını mutazammındır. *الجنة تحت الظلال السيوف* hikmet-i nebeviyyesi de bu hakîkati isbâta delîldir.

Menkıbe

Muktedâ-i müfessirîn, pişvâ-i müdekkikîn, amm-i ekrem-i hayrû'n-nâs İbn Abbâs *radiyallâhu anhu* meclis-i kudsiyyet-i enîs-i hazret-i risâlet-penâhîde hâzır bulunduğu esnâda "Cenâb-ı Hak indinde nâsın efdali ve ahseni gâzilerdir. Her kim Allâh yolunda meydân-ı cihâda girip te'mîn-i zafer edince veyahut rütbe-i celile-i şehâdete nâ'il olunca sebât u şecâ'at gösterirse o gâzînin hakkında birçok tebşîrât-ı ilâhiyye nâzil olmuşdur" hitâb-ı ulvîsiyle gazânın kudsiyyeti ashâb-ı kirâma izâh buyurulmuşdur.

Gazâdır merdlere şân-ı hamâset

Rızâdır mü'mine mahz-ı selâmet

Gazâdır erlerin ayn-ı hayâtı

Cihâddır ehl-i îmânın necâtı

Hadîs-i Şerif

Asdikâ-i Resûlullâh'dan cenâb-ı Abdullâh bin Amrû "Yâ Abdallâh! Benim ümmetimden en evvel cennete girecek olan kimlerdir, bilir misin?" su'âl-i nebevîsi vârid olmuşdu. Hazret-i Abdullâh "Bu mes'eleyi ancak cenâb-ı kâdir-i mutlak ve Resûl-i bi'l-hak bilir" cevâbıyla hitâb-ı risâlet-penâhiye muntazır bulunmuş idi.

Fahr-i âlem efendimiz bu müşkili hall ederek "Evet! Rûz-ı kıyâmetde kâffe-i mücâhidîn-i muvahhidîn cennet kapısını açdırmağa çalışacakları vakit me'mûr olan melekler "Hesâb gördünüz mü?" diyecekler gâziler de "Bizim ne hesâbımız var, hayâtımızı gazâ uğurunda rızâ-i Hak yolunda fedâ etdik! Kılıcımız omuzumuzda geldik!" cevâbıyla mukâbele edecekler. O ânda cennet kapıları da açılıp sâ'irlerin duhulünden kırk sene evvel cenâb-ı âliyâta gireceklerdir" tebşîrâtıyla guzât-ı kirâmın derecât-ı refi'asını ta'yîn buyurmuşlardır.

Menkıbe

Halife-i âli-cenâb, imâm-ı hayrû'l-hattâb hazret-i Ömer bin el-Hattâb *radiyallâhu anhu* bir gün huzûr-ı sa'âdetde şeref-yâb olduğu esnâda meclis-i füyûzât-ı enîs-i

cenâb-ı risâlet-penâhiye şüc'ân-ı ümmetden biri ilticâ ederek “Yâ Resûlallâh! Cenâb-ı Hak indinde makbûl, nazar-ı şefâ'at-penâhilerinde memdûh olmak ne suretle mümkün olabilir?” su'âlini irâd eyledi. Hazret-i risâlet-me'âb efedimiz de “Yâ mü'min! Enbiyâdan, evliyadan sonra nezd-i ilâhîde makbul olanlar meydân-ı gazâda bezl-i hayât edenlerdir. Benim şefâ'atim de makbûl-i bi'l-hak olanlara tekaddüm eder. Zîrâ gâziler rızâ-i Bârî'yi tahsil maksadıyla mâlını da fedâ etmiştir, cânını da, herkes eceli ta'kîp eder. Gâziler ise ecelini taharrî ile uğraşır, dâ'imâ at üstünde, kılıç elinde bulunanlar ibâdetle meşgûl olanlara müreccahdır” hitâb-ı hikmet-me'abıyla mukâbele buyurmuşlardır.

Hadîs-i Şerîf

Câmi'ü'l-Kur'ân, hazret-i Osmân bin Affân رباط يوم في سبيل الله خير من الف يوم فيما سواه من المنازل hadîs-i sahihini müddet-i hilâfetinden her bir hutbede tilâvetle merdân-ı İslâm'ı cihâda teşcî' ederdi. Hattâ bu emr-i risâlet-penâhiye imtisâlen cem' edilen nakd u ganîmeti ser-hadd-i Medîne'de bulunan guzât-ı İslâm'a derhâl isâl eylerdi. Çünkü hadîs-i şerîfde mündemiç olan ma'nâya göre fi-sebî'llâh bir gün ser-hadd-i vatanda bulunmak bir makâm-ı mübârekde bin gün ibâdetden akvâ olduğu istidlâl buyurulmuşdur.

Menkıbe

Nûr-ı ayn-ı Ahmedî, âl-i celîl-i Muhamedî, ma'sûm-ı bi'l-hak, muktedâ-i ehl-i sünnet İmâm Hasan-ı müctebâ efendimizden rivâyet olduğuna göre diyâr-ı Şâm'da tuğyân eden Ebû Sufyân'ın tahrikât-ı câhilânesiyle vukû'a gelen Bedir gazâsı -ki hicret-i nebevîyyenin ikinci senesi Ramazân'ında zuhûr etti- kerîme-i muhtereme-i risâlet-penâhî hazret-i Rukiye *radiyallâhu anhânın* vefâtıyla kalb-i sa'âdet evb-i Resûlullâh'a müte'essir bulunduğu sırada Ensâr-ı İslâm'dan bir zât huzûr-ı risâlete rû-mâl olup “Yâ Resûlallâh, benim elli bin altın nakd-ı helâlim vardır. Beni bir amel-i hayra sevk ediniz ki o sâyede gâzilerin sevâbına nâ'îl olayım” temennisinde bulundu. Zât-ı hazret-i nebevî ilticâ eden Ensâr'ın hüsn-i kabûle ile “Yâ muvahhidd! Sen bütûn servetini rızâ-i Hak nâmına tasadduk etmiş olsan bir mücâhidin bir sâ'at zarfında kesb-i istihkâk eylediği ecr-i azîmine muvaffak olmazsın. Zîrâ fedâ-i hayât etmek bezl-i mâl etmekden kat kat efdaldır” cevâb-ı müstetâbı teblîğ buyurulmuşdu. Bu hitâb-ı risâlet-penâhî üzerine Ensâr'ın a'sâb-ı hamiyeti, istisâsât-ı sadâkati galiyâne gelerek “Yâ Sâdıkul-va'di'l-emîn! İşte abd-i hakîrinde hem nakd-i mevcûdumu hediye-i gazâ olarak Beytül-mâl'a hibe ettim gem Bedir'de ictimâ' eden guzât-ı İslâm'a iltihâka azm u niyyet eyledim. Şefâ'at-i celîlenden bu abd-i ahkeri mahrûm etme yâ habîb-i kibriyâ!” temenniyâtıyla meydân-ı cihâda şitâbân olmuştur

Hadîs-i Şerîf

Kibâr-ı tâbi'inden hazret-i Süheyl *radiyallâhu anhu* رباط يوم في سبيل الله خير من الدنيا وما عليها hadîs-i nebevîsini nakl ü rivâyetle metn-i şerîfini: “Bir gün ser-hadd-i İslâm'ın muhâfazasına hâdim olmak İslâmiyet'de olan fezâ'ilin en hayırlısıdır. Ve bir gâzînin kamçısını ihâta eden bir makâm-ı cennet kadar muhteremdir, sabâhdan zevâle, zevâlden akşama kadar rızâen-lillâh cihâd eden bir gâzî dünyâda olanlardan efdaldır. Bir şahıs dünyâ mâlına mâlik olsa en âciz bir gâzînin şeref-i ma'nevîsine nâ'îl olamaz” hikmetiyle tefsîr buyurulmuşdur.

Menkıbe

Meşâhîr-i ashâbdan Mu'âz bin Enes'den rivâyetle haber-i sahîhde vârid olan bir menkıbe-i gazâda denilir ki: Asr-ı sa'âdet-hasr-ı cenâb-ı risâlet-penâhîde bir gâzînin gayet sâliha, âbide olan haremi bir gün huzûr-ı sa'âdete yüz sürmek şerefine nâ'îl olduğu esnâda "Yâ Resûlallâh! Benim zevcem muhâcirinden Vehab nâmında biridir ki gâyet dîndâr olduğu cihetle ibâdâtında dâ'imâ ben ona iktidâ etdiğim gibi ahlâk-ı fâzıla ve a'mâl-i sâlihasında kendi harekâtımı tatbîk etmekte idim, Şimdi üç aydır kendisi meydân-ı gazâda bulunur, ben de ibâdetimde bir muktedâ bulamıyorum, bana bir amel-i hayr-ı fermân buyurunuz ki zevcimin gazâ sevâbına tekâbül etsin" tazarru'âtında bulunmuştı. Fahr-i âlem *sallallâhu aleyhi ve sellem* efendimiz de cevâben "Yâ bint! Sen müddet-i ömrünü kâ'imen ve sâ'imen zikr ü ibâdetle geçirmiş olsan zevcin olan gâzînin nâil olacağı mükâfata mazhar olamazsın. Ma'amâfih mâdem ki o gâzî senin zevcindir, sen de onun sâyesinde hisse-mend-i sevâb-ı azîm olursun" hitâb-ı celîle sâliha kadın huzûr-ı sa'âdetden avdet eylemiştir.

Hadîs-i Şerîf

Cenâb-ı ibn-i Ömer'den rivâyetle *Buhârî-i Sahîh*'de mûnderiç olan *الا انينكم ليلة افضل من ليلة* hadîs-i Şerîfi Şu me'âlde tefsîr edilmiştir: Ey ümmetim! Âgâh olunuz ki leyle-i kadirde efdal bir gece var ise o da bir gâzînin ser-hadde havf u hirâs ile geçirdiği veyahut fırka-i İslâm'ın muhâfazasıçün nevbet beklediği gecedir. Öyle mukaddes bir vazîfeyi ifâ eden azâb-ı âhiretten ma'fuvv, kabrinde de merzûk olur.

Menkıbe

Fukahâ-i kirâmdan, ulemâ-i benâmdan, gâzî-i nâmdâr Dirâr bin Amrû bir hayli seneler mevâki'-i cihâdda, ser-hadd-i İslâm'da bulunup metânet ü besâletiyile serfirâz oldukdan sonra farîza-i haccı ifâ etmek maksad-ı dîndârânesiyle Ka'be-i Mu'azzama'ya azîmete niyyet eylemiştir. Vedâ'laşmak, helâlleşmek emeliyle asrın kutbu'l-ârifini bulunan e'âzım-ı meşâyihden cenâb-ı İshak bin Ferde'nin ziyâretine gitdiği sırada "Yâ Dirâr! Ka'be'ye yüz sürmek husûsundaki niyyet-i hayriyyenizi tebrik ederim, lakin cihâd u gazâ gibi mukaddes bir vazîfeyi hac sevâbına fedâ etmenizi tecvîz edemem. Zîrâ kendi ma'şûkunuzu cenâb-ı Hakk'ın ma'şûku olan cihâda tercih ediyorsunuz. Ma'lûmunuzdur ki hazret-i Resûl-i ekrem ve nebiyy-i muhterem efendimiz bir defa hac etdiler. Fakat cenâb-ı âliyâtı rûh-ı mukaddesleriyle Şeref-yâb edinceye kadar gazâyı terk etmediler. Hattâ ba'zı cihâdda ashâb-ı kirâm hacca izin iŐitdiler de "Bir gazânın sevâbı kırk defa hacdan efdaldır" cevâbıyla vazîfe-i cihâdın akvâ olduğun tebliğ buyurdular. Bu emr-i risâlet-penâhî üzerine bütûn vefâdârân-ı Resûlullâh Ka'be'yi ziyâret etmek Şerefini meydân-ı gazâda rızâ-i Bârî uğruna ibzâl-i hayât fazîletine tercih etmediler. Mes'ûliyet-i ma'neviyyesi nefsime âid olmak Őartıyla ben sizi te'mîn ederim ki gazâ, hacdan mukaddesdir. Bir gâzî meydân-ı cihâdda hâzır oldukça her ânda bir hac sevâbına mazhar olur. Zîrâ beyt-i Şerîfin muhâfazası meydân-ı gazâda münâfikine müdâfa'a ile kâbil olabilir" nesâyih-i hekimânesiyle cenâb-ı Dirâr'ı niyyet-i hacdan ferâgatle semt-i gazâyâ teşvîk eylemiştir.

Hadîs-i Şerîf

An ammi'l-nebi hazret-i Hamza *radiyallâhu anhu* *مقام رجل في الصف افضل عند الله من عباده الرجل* hadîs-i celîlini rivâyet buyurmuştur. Ma'nâ-i âlisi merdân-ı Hudâ'nın makâmı gâzîlerin saffi arasındadır ki bu makâm müstecâbü'd-da've bir muvahhidin altmış senelik ibâdetinden cenâb-ı Bârî indinde daha efdaldır.

gazap ettiği gibi gâzilere cefâ edenlere de gazap eder. Hattâ enbiyâ-i zî-şânın ed'yyesini müstehâb buyurduğu gibi mücâhidlerin du'âsını da icâbet eder. Nâs üzerine her vakt güneş tulû ve gurûb ettiği gibi nûr-ı rahmet-i ilâhiyye dahi dâ'imâ erbâb-ı cihâdı tenvîr edip indellâh ekrem ü efdal oldukları tebşîr buyurulmuştur" mü'eddâsıyla tefsîr olunmuştur.

Menkıbe

Alemdâr-ı Resûlullâh, ser-asker-i zafer-penâh cenâb-ı Hâlid bin Velid'den rivâyet olunuyor ki: E'âzım-ı dilâverân-ı ümmetden Mâlik bin Abdullâh diyâr-ı Rûm'da gazâ ederken rûkûbuna mahsûs olan küheylâna binmeyip gazanferler gibi mâşiyen cihâd ettiği esnâda rûfekâ-i guzâtdan Ebî Ca'fer "Yâ Emîr! Küheylân üstünde bulunsanız muhâcimlerinizi daha şiddetle perişân edersiniz. Hem o kadar zahmet çekmezseniz ümidindeyim" hitâbıyla serdâr nâmdârını vikâye etmek istemiş idi. Cenâb-ı Mâlik bu hâlisâne ihtâra "Hayır! Ben zahmet çekmiyorum ki küheylâna bineyim. Ale'l-husûs biraz meşakkat çeksem de ne be'is var? Gâzilik şerefine muvaffakiyet, şehâdet mertebe-i a'lâsına nâ'iliyyet kolaylıkla olmaz.

Hadîs-i Nebevî

Hazret-i Ebî Hureyre'den rivâyet edilen: *إِنَّ فِي الْجَنَّةِ مِائَةَ دَرَجَةٍ أَعَدَّهَا اللَّهُ تَعَالَى لِلْمُجَاهِدِينَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ مَا بَيْنَ الْأَرْضِ وَالسَّمَاءِ وَالْأَرْضِ* hadîs-i münîfi *Buhârî-i Şerîf*'de: "Cennât-ı âliyyâtda olan yüz derece-i uzmâyı Hak *te'âlâ* kendi rızâsıçün cihâd eden gâzilere va'd buyurmuştur. Bu derecât-ı refî'anın yek-digeri yer, gök arasında olan mesâfe kadar vâsi'dir" mazmûn-ı celîli ile tefsîr olunmuştur. Bu hadîs-i nebevîyi mü'eyyed olan *فَضَّلَ اللَّهُ الْمُجَاهِدِينَ بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ عَلَى الْقَاعِدِينَ دَرَجَةً وَكُلًّا وَعَدَ اللَّهُ الْحُسْنَىٰ وَفَضَّلَ اللَّهُ الْمُجَاهِدِينَ عَلَى الْقَاعِدِينَ أَجْرًا عَظِيمًا* 8 âyet-i kerîmesi de mücâhidîn hakkındaki mevâ'îd-i ilâhiyyeyi tebşîr buyurmaktadır.

Menkıbe

Şifâ-i Sudûr'da mûndericidir ki: Kibâr-ı ulemadan, meşâhîr-i fukehâdan olan Sâlim bin Abdullâh bir gece erken uyanıp haremi Sa'îde'ye "Yâ refîkam! Kalk bana cihâd elbisemle silâhlarımı getir. Zirâ ben bu gece bu beyt-i ıztırâbda bir dakika ârâm edemem" demesi üzerine kadın da "Hayırdır inşa'allâh, madem ki gazâyâ niyyet etmişdiniz akşamdan niçin söylemediniz. Gece vakti bu külfeti ihtiyârda sebep nedir?" cevâbıyla mukâbeleye mecbûr olmuştu. Cenâb-ı Sâlim "Ben akşamdan bu niyyet-i hayriyyede değildim. Şimdi bir rüyâ gördüm, o cihetle gazâyâ gitmeğe mecbûr oldum. Âlem-i ma'nâda güyâ tabakât-ı semâyâ çıkmışım, orada nûrânî bir kapıya tesâdüf ettim. Hâtifden "Kimsin sen yâ Müslim?" su'âli vârid oldu. Ben de "Abd-i hakîr Sâlim bin Abdullâh'ım" dedim. O nidâ-i hâtifi tekrâr hitâb edip "Yâ Sâlim! Sen ulûm-ı dîniyyede usûl-i fıkhiyyede allâme-i zamân olduğun hâlde bâb-ı semânın herkese feth edilmeyeceğini ya'nî fi-sebîli'llâh müddet-i ömründe bir def'a olsun cihâd edip de meydân-ı gazânın tozu ile âlûde olmadıkça medhal-i cennetin sedd edileceğini istidlâl etmedin mi? A'mâl-i sâlihada zühd ü takvâ ehli olduğun nezd-i ilâhîde ma'lûmdur. Fakat farîza-i cihâdı ifâ etmediğin için ef'âl-i hasenede noksânın vardır. O noksânını ikmâl et ki *min-indellâh* makbûl ü mükerrer olasın" emrini tebliğ etti. Bu ahbâr-ı ma'nevî üzerine ben de gazâyâ niyyet ettim, ricâ

8 Nisâ/95: "Allah, mallarıyla, canlarıyla cihad edenleri, derece itibariyle, cihattan geri kalanlardan üstün kılmıştır. Gerçi Allah (mü'minlerin) hepsine de en güzel olanı (cenneti) va'detmiştir. Ama mücahitleri büyük bir mükâfat ile kendi katından dereceler, bağışlanma ve rahmet ile cihattan geri kalanlara üstün kılmıştır. Allah, çok bağışlayandır, çok merhamet edendir."

ederim benim feyzime, sa'âdetime mâni' olma" hitâbıyla nısfü'l-leylde levâzım-ı harbiyyesini tedârik mevki'-i cihâda şitâbân olmuştur.

Hadîs-i Şerif

cenâb-ı Ebî Hureyre'den nakl u rivâyet olunan bu hadîs-i şerîfin me'âl-i ulvîsiyle mü'eyyedir ki meydân-ı gazâda rızâen-lillâh yaralanmış olan bir mücâhidin rûz-ı kıyâmetde de kânı galeyân ederek zemîn-i mahşeri ta'tîr edecektir. Hak yolunda cerîha-dâr olan bir gâzinin yarası yine cenâb-ı Hak'ın merhem-i mükâfâtıyla iltiyâm-pezir olacaktır. Ne ulvî tebşîr! Ne ebedî şeref...

Menkıbe

Vikâye sâhibi diyor ki: Ebî Kılâbe nâmında Ensâr'dan birinin yiğeni ıyş u işretle eyyâm-güzâr olduğu sırada dehşetli bir hummâ ile hasta düşer, marizin memâta mahkûm olduğunu dayısı işidince hasbe'l-insâniyye istifsâr hâtırına gider. Zavâllı genç hummânın şiddet-i harâretiyle yanmakta olduğu hâlde yatağında gâyet sâkin bulunuyordu. Bir sâ'at sonra hâl-i nez'e geldi, iki siyâh melek etrâfını ihâta etdiler ki bunlar azâb-ı rûh me'mûrları idi. Müte'âkiben iki nûrânî melek daha geldi. Azâp arkadaşlarına hitâben "Sizin burada ne işiniz var? Hastanın etrâfını ta'tîr eden gazâ râyihalarını duymuyor musunuz? Seyyi'âtını cenâb-ı Hak mağfîret buyurdu. Zirâ Antakiyye'nin fethinde yaralanmış olduktan fazla livâ-i Muhammedî'nin rekzinde yüz bir def'a tekbîr getirdi. Buna azâp harâmıdır" dedi. Arkadaşları da derhâl çekildiler, bu mu'âmele-i ma'neviyyeyi müşâhede eden sâliha vâlidesi cereyân-ı vak'ayı Ebî Hureyre'ye arz etdiği sırada müşârûnileyh dahi kadının ifâdesini tasdik ile "Ne'am yâ bint-i sâliha! Hazret-i fahr-i âlem efendimizin lisân-ı hikmet-beyân-ı risâlet-penâhîlerinden işitdim ki gazâda nidâ-i teşekkürle tekbîr alan muvahhidini cenâb-ı Hak mağfîret buyurur, mağfûr olan bir abd-i sa'îd benim şefâ'atimle de me'cûr olur" hakikatini isbât etmiştir.

Hadîs-i Şerif

Sahâne-i cenâb-ı Resûlullâh'dan Enes bin Mâlik ما يرجع الى الدنيا وله ما hadîs-i sahîhini rivâyet etmiştir. Ma'nâ-i münîfi şudur ki: Cennete dâhil olan bir kimse tekrâr dünyâya gidip de daha âli derecâta mazhariyeti te'mîn edecek a'mâl-i fâzilaya nâ'iliyeti ârzü etmez. Fakat rûtbe-i celîle-i şehâdeti ihrâz edenler şühedâ hakkındaki eltâf u ta'attufât-ı ilâhiyyeyi gördükçe daha on def'a şehâdet şerefine muvaffak olmak üzere dünyâya avdet temennisinde bulunurlar. Çünkü erbâb-ı cihâda mev'ûd olan derecât-ı refî'aya gıpta ederler.

Menkıbe

Kibâr-ı tâbi'inden Ebî Ümrân *rahimullâhi aleyhi* diyor ki: Kostantiniyye şehrinin fethi maksadıyla Asya sevâhilinde cihâd edip Medîne-i Münevvere'ye avdet etmiş olan mücâhidine esnâ-i mübâreze de hazret-i Eyyûb Ensârî ile Hâlid bin Velîd'in oğlu serdâr ta'yîn edilmişlerdi, guzât-ı İslâm cihâda mübâşeret eylediği esnâda düşmen askeri kumândânlarından Hirakles huzûr-ı hazret-i Ensâr'a gelip "Yâ alemdâr-ı muhterem! Bu kadar fedâkârâne muhârebeye neden mecbûr oluyorsunuz? Meydân-ı harbda cân vermek muhâtarasını bilmiyor musunuz? Hâlbuki Kur'an-ı kerîmde "Nefesinizi tehlikeden muhâfaza ediniz" âyeti münderiçtir. "Sizin Kur'an'a îmânınız yok mu?" demiş idi. Hazret-i Eyyûb bu suâle "Evet!

Tehlikeden sakınmak bir İslâm için farzdır. Çünkü emr-i ilâhî iktizâsındandır. Fakat o âyet-i celîle Medîne'de bulunan Ensâr'dan bir tâ'ife hakkında nâzil olmuşdur ki ben dahi orada idim. Meydân-ı gazâda nefesini ölümden sakınmak Müslümâna harâmdır. Şehîd olmak şereftir. Tehlike emr-i ilâhiyi sû'-i tefsîr etmektedir" cevâb-ı hekîmânesini vermişdir.

Pişvâ-i mücâhidîn, müktedâ-i müctehidîn imâm-ı hümmâm hazret-i Ali *kerremallâhu vechehu* efendimiz: *كلما اذاداد الغازى فى سبيل الله من اهله بعد اذاداد من الله قريته* kelâm-ı hikmet-ittisâmıyla gâzilerden dîn-i mübîn uğuruna cihâdî ihtiyâr ile evlâd u iyâlinden safâ-i vatanından dür oldukça cenâb-ı Hakk'a mukârin olurlar buyurmuşdur. Bu hikmete mebnî hazret-i Eyyûb Ensârî *radıyallâhu anhu* İstanbul'un fethini ehass-ı emel edinmişdi.

İstitrâd

Her bir muvaffakiyetin bir vakt-i merhûnu olduğunu ehl-i hakikat olanlar teslimde tereddüd etmezler. Hulefâ-i râşidînden bazı zevât-ı envâr İslâmiyeti, füyûzât-ı hidâyeti neşr itmek emel-i hâlisiyle Avrupa kıt'asının bilâd-ı münâsebesini feth ü teshire mübâderet eylemişlerdi. Bu azm-i sahîhi ise ليغزو القسطنطينية مغفور اول جيش لتقتن القسطنطينية فلنعم الامير اميرها ولنعم الجيش ذلك hikmetini minhâc-ı muvaffakiyet add eden emîr-ü's-Şâm Müslim bin Abdulmelik'in İstanbul sevâhiline kadar gelmiş ise de zamân-ı muzafferiyet henüz hulûl etmediğinden Şâm'a avdet eylemişdir.

Müte'âkiben cenâb-ı Hâlid bin Zeyd, Ebâ Eyyûb el-Ensârî teshîr-i Konstantiniyye maksadıyla üç bin kadar mücâhidîn-i İslâm ma'yyetinde olduğu hâlde bu şehri garb cihetinden muhâsaraya şitâb etmiş ise de te'mîn-i muzafferiyet mümkün olamadığından şimdiki makâm-ı âlilerinde ihrâz-ı rütbe-i şehâdet eyledikleri gibi birâder-i âlileri Hâfir dahi Eğrikapı güzergâhında bir tepede şehîden âzim-i cennât olmuşdur.

Kutbü'l-ârifîn Ebu'l-Vefâ hazretlerinden rivâyetle mütâla'a etdiğimiz bir târihçede deniliyor ki: Seyyid Mehemed Battâl Gâzî, Edirnekapısı civarındaki kabristân mevki'lerinden Eğrikapıdaki tekfûr sarayını feth ile asker-i İslâm bir mahalle-i cesîme teşkil ve bir mescid-i şerîf binâ etmişler. Ve bu mahalle-i muvahhidînin her dürlü ta'arruzât-ı Hristiyanıyye'den masûn bulunması bir mu'âhede-i kat'iyye ile te'mîn eylemişler ise de bu ahd-nâmenin hükmi akvâ-i rivâyete göre ancak bir sene devâm edebilmiş ve ahîren Hristiyan muta'assıbları tarafından nakz-ı ahd edilerek fırka-i İslâm harben ihrâz-ı şehâdetle ibkâ-i nâm etmeğe mecbûr olmuşdur. Bu mescid-i şerîfde seyyid-i müşârünileyhin büyük oğlu İmâm Hüseyin Gâzî medfûndur. Avrupa'da papaların hükûmet-i rûhâniyyesi aleyhine kıyâm eden Fransa hükümdârı Şarlmen insân kânı içmeğe me'mûr imiş gibi garb ikliminde bir tufan-ı hûnîn teşkil etmişdi.

Şarkda ise hâkim-i âlem olmak isti'dâdıyla yaratılan Osmânlılar, demir gibi metin kal'eleri zîr ü zeber etmişdi. Yalnız güneşin etrafındaki ufak bulutlara benzeyen İstanbul şehriyle havâlisi fütûhât-ı Osmâniyye'ye meftûn bulunuyordu. Fakat bu şeref-i uzmâda Fâtihi gibi bir hâkân-ı mu'azzamı, bir sultân-ı muhteremi istikbâl ediyordu.

857 târih-i hicrisinde (1435 milâdi) yevm-i sa'd olan bir Pazartesi günü miftâh-ı fütûhâtını yed-i iktidârına alan hazret-i Fâtihi tertib ettiği ordusunun merkezinde âfitâb-ı muzafferiyet gibi neşr-i envâr eylediği, o asrın millî mûsîkasını teşkil eden

mehterlerde zafer, nusret havâlarını terennüm ettiği hâlde taht-gâh-ı Osmânî'ye giriyordu. *ادام الله شوكته و خلافته* bu muzafferiyet-i uzmâyı mübeşşer olan âtideki beyt ki me'âl-i ma'nevîyi ve ikinci mısra'ındaki âhirûn kelimesi 857 târîh-i hicrisini ve İstanbul'un fethini nâtıktır. Mu'teber bir mecmû'ada gördüğüm cihetle aynen ve teberrüken derc eyledim.

Feth-i İstanbul'a nusret bulmadılar evvelün

Feth idüp Sultân Mehemed didi târîh âhirûn⁹

Hadîs-i Şerîf

Cenâb-ı Süheyl bin Mu'âz'dan rivâyetle kütüb-i siyerde mütâla'a edilen *من سئل الله الشهادة* ile müsbeddir ki bir muvahhid kemâl-i sadâkatle rütbe-i şehâdeti ârzü etmiş olsa cenâb-ı Hak o şerefi râhat döşeğinde de ihsân eder. Çünkü âlemü's-sır ve'l-hafâyâ olan Hak *te'âlâ* kalb-i selîm erbâbının hulûs-i niyyetine, uluvv-i himmetine vâkıfdır.

ان الله لا يضيع اجر المحسين

Menkıbe

Hazret-i emîrül-mü'minîn, kurretül-ayn-i muvahhidîn İmâm Alî efendimiz buyurmuşdur ki: Bir gâzî ihlâs-ı kalb ile cihâda niyyet idüp evlâd u ıyâl ve muhibbânıyla bi'l-musâfaha vedâ' eylediği sırada o mevki'de tekbîr alan gazâ melekleri i'lân-ı meserretle "Ey gâzî! Sen bu anda nûr-ı mağfiretle münevver olan bir ma'sûm hükmündesin. Cenâb-ı Hak seni mükâfât-ı ilâhiyyesine nâ'îl buyurdu. Bizler de senin sa'âdetine şahidiz" âvâzesini bârgâh-ı Subhânî'ye isâl edeceklerdir. Hattâ o gâziyi teşyî' ile muzafferiyetini du'â edenler dahi mesûbât-ı ilâhiyyeye nâ'îl olacaklardır. Bu tebşîrât-ı uzmâyâ ben Hayber gazâsında muzaffer olmuşdum.

Hadîs-i Şerîf

ما يجد الشهيد من مسى القتل الا كما يجد احدكم من مسى المفرة hikmet-i nebevîyesini ashâb-ı kiramdan Ebî Hureyre nakl u rivâyet etmişdir. Me'âl-i şerîfi: "Şehîd olan bir muvahhid yarasının ıztırâbını, kânının acısını çekmez. Ya'nî şeref-i şehâdete nâ'îl olan bir mü'minin rûhu cismen de azâbdan vârestedir" hakikatini mü'eyyedir.

Menkıbe

Kibâr-ı Ensâr'dan cenâb-ı Ka'b el-Ahbâr diyor ki: Ma'îyyet-i risâlet-penâhîde gazâ-i Bedir'de bulunduğum esnâda hazret-i Resûl-i bi'l-hak efendimiz bütün asker-i İslâm'ı vedâ ile "Ben sizin her umûrunuzu a'mâl-i hayriyenizle berâber cenâb-ı Hak'a tevdi' etdim. Dünyâda sizin için düşünecek bir şey yokdur" hadîs-i şerîfini buyururlardı. Hazret-i Sıddîk-i ekber dahi bu hadîs-i nebevîye istinâden gâzilere dâ'imâ "Hak *te'âlâ* ehl-i cihâdın hîn-i vedâ'ında hey'et-i âilesine, ihvânına bir sekînet-i kalbiyye ihsân eder. Dâ'iresi nûrânî bir hâl kesb edip güzergâhı da riyâz-ı cennete benzer. Her bir hatvesinde bin sevâba nâ'îl olur" hitâbiyla tebligâtda bulunurdu.

⁹ Osmanlı âlimi ve İstanbul'un ilk kâdısı Hızır Bey (ö. 863/1459)'in düşürdüğü tarihtir. (Yazıcıoğlu 1998: 414)

Hadîs-i Şerîf

عينان لاتمسهما النار عين من بكت من خشية الله وعين من ماتت تحرس في سبيل الله hadîs-i ulvîsi hânedân-ı Resûl'dan İbn Abbâs'dan rivâyetle mazmûn-ı celîli de âhîret azâbı görmeyen iki kimsenin gözleridir ki biri cenâb-ı Hak'ın havf u haşyeti ile ağlayan diğeri de meydân-ı gazâda asâkir-i İslâm'ı muhâfaza ile nevbet bekleyip düşmen hudûduna hasr-ı nazar-ı dikkat edendir" ma'nâsıyla tefsîr olunmuştur.

Menkıbe

Kurretü'l-ayn-ı Mustafâ, İmâm Hüseyin-i müctebâ efendimizden mervîdir ki: "Sıffin melhamesinde ehl-i Medîne'den Abdullâh nâmında bir serdâr Havâric fırkasıyla mübârecede bulunduğu sırada sağ gözüne bir münâfıkın oku isâbetle a'mâ olmuştu. Seyf-i meslûl-ı ilâhî olan Haydar-ı kerrâr efendimiz bu gâzîyi huzûruna celb edip "Yâ İbn Ubeydullâh! Artık sen gazâdan el çek. Zirâ cenâb-ı Hak seni şühedâ zümresine ilhâk etdi. Gözünün intikâmını ben düşmenden alırım" emrini verdi. Fakat hissiyât-ı müntakimânesini iftihâm edemeyen o gâzî-i hamiyet-perver "Emir sizindir yâ emîrül-mü'minîn! Lakin abd-i hakîriniz Hak intikâmımı kendi seyf-i muhabbetimle almakdan izhâr-ı acz edecek kadar muztarip değilim. Gözümün biri şehîd olduysa nazar-ı basîretim a'mâ olmadı. Ben ya şehîd olurum ya gözümün diyetini müşriklerden alırım. Benim gibi âciz bir mücâhid için zât-ı haydarîlerinin cihâd etmesini kendimce şeref-i gazâdan mahrûmiyet derecesinde bir züll addederim. Müsâ'ade buyurunuz da bakiyye-i hayâtımı meydân-ı cihâdda fedâ edeyim!" cevâbıyla mukâbele etti. Emîrül-mü'minîn izniyle atına bindi, berk-i hâtîf gibi guzât-ı İslâm içinden ayrıldı, müşrikînin içine girdi. Ve nice başlar kesüp kânlar akıtdı *rahmetullâhi aleyhi*.

Menkıbe

Sâhib-i Şifâ, kitâb-ı Sudûr'da diyor ki: Ümmü'l-mü'minîn hazret-i Hadîcetü'l-Kübrâ *radiyallâhu anhâ* vâlidemiz sa'âdet-hânelerine muttasıl olan temâşâ ettikleri esnâda zevc-i mukaddesi hazret-i fahr-i risâlet efendimizi süvâr oldukları mübârek küheylânın yüzünü hırka-i sa'âdetlerinin eteğiyle sildiklerini, müte'âkiben atın gözünden öpdüklerini görmüşdü. Bu mu'âmenenin sebep ü hikmetini su'âl etdikde "Ya ümmet-i mübârek! Âlet-i cihâd olan atımın tımarında dün gece noksân etmiş olduğumu Cibrîl-i emîn ihbâr etdi, ben de şimdi hem tımar etdim, hem gözlerinden öpdüm" cevâb-ı sa'âdetiyle mukâbele buyurmuştu. Onun üzerine cenâb-ı Hadîce efendimiz "Niçün ihtiyâr-ı zahmet buyuruyorsunuz? Fermân ediniz de bir abd-i sâdıkınız tımarına, sâ'ir mu'âmelâtına baksın" ricâsında bulunmuş idi. Hazret-i fahr-i âlem efendimiz tebessümle "O mübârek hayvânın her bir hıdmetinde bir sevâb-i azîm olduğunu muhbîr-i bi'l-hak Cibrîl-i emîn kardeşim te'mîn etdi. Bu cihetle ben de küheylanımın evkât-ı mu'ayyenede olan hıdmetini bizzât görmeğe mecbûrum. Zirâ o hıdmetin ifâsına mukâbil cenâb-ı Hak bana mesûbât-ı azîme ihsân buyurur" hitâbını tebliğ eylemişlerdir.

Hadîs-i Şerîf

Kibâr-ı ashâb-ı Resûlullâh'dan Ebî Mes'ûd rivâyet ediyor ki bir gün huzûr-ı sa'âdete Ensâr'dan biri gelip "Yâ Resûl-i zî-şân! Beş seneden beri kendi elimle beslediğim, bakdığım bir dişi deveyi meydân-ı gazâda kurbân olmak üzere getürdüm. Fî-sebîlillâh kabûlünü istîrhâm ederim" temennîsiyle bulunmağla fahrü'l-enbiyâ efendimiz *بك يوم قيامة سبعة مائة ناقة* hadîs-i şerîfiyle devenin i'âne-i cihâd olarak hüsn-i

kabûl buyurulduğunu ve yevm-i kıyâmetde yedi yüz devenin kurbân edilmiş kadar ecr-i cezîle muvaffak olacağını tebşîr buyurdu.

Menkıbe

Serdâr-ı Resûlullâh'dan mücâhid-i muhterem cenâb-ı Hâlid bin Velîd âtideki menkıbeyi rüfekâ-i şüc'ânından İbn Sâbit'e hikâye etmiştir. Irâk-ı Arap tarafındaki Sufyânîlerle cihâd etdiğim sırada yanıma gâyet genç, gâyet melihü'l-vech bir dilâver geldi. "Yâ emirü'l-İslâm! Ben üç seneden beri cihâd ile meşgûl olduğum hâlde rütbe-i celile-i şehâdete nâ'il olamadım. Bu te'essürle birkaç günden beri müte'essir olup bu gazâda dahi şehâdet şerefinden mahrûm kalursam Medîne'ye avdetimde izdivâca karâr vermişdim. Dün gece âlem-i menâmda bir pîr-i mübârek geldi. "Yâ muvahhid! Delâletime tâbi' ol" emrini verdi. Ben de o muhterem delile ittibâ' edip gâyet latîf, gâyet dil-küşâ bir çemen-zâra girdik. O ravza-i behiştînin ortasında nûr-ı nazarın tahammül edemeyeceği kadar parlak bir kâşâne-i ferah-fezâ bulunuyordu. Delâlet eden pîr-i muhteremin emriyle köşke girdim. Perîler kadar güzel, melekler kadar nûrânî birtakım muhadderât istikbâl etdiler. Bir hayli müddet üzere dem-sâz olup câvidânî bir safâ içinde yaşadık. Bu zevk-i rûhânî âleminde gönlüm o kadar füyûzât-ı sürûr oldu ki kendimi âdetâ riyâz-ı firdevsde zannetmişdim. Bu cây-gâh-ı meserret-efzâda bulunan nisvân dedi ki "İşte biz câriyeleriniziz. Fakat böyle cismânî bir hâlde sana arz-ı visâl edemez. Yarın rûhânî bir sûrette geldiğin vakit bu ıyş ü işretle seni eğlendireceğimizi, zülâl-i vuslatımızla dil-sîr edeceğimizi kat'iyen te'mîn ederiz. Ben de o mevâ'id-i ma'neviyye ile uyandım" dei. Bu sırada mücâhidin-i İslâm Ebû Sufyân askerine muhâcimeye hâzırlanıyordu. Derhâl atına bindi, meydân-ı vegâya girdi. Dört beş sâ'at mübârezedden sonra şîr-nihâd dilâver şehîd oldı ve ma'nâsında gördüğü makâm-ı câvidânisine şitâb etdi.

Hadîs-i Şerîf

Şeh-vâr-ı meydân-ı gazâ hazret-i Alî el-Murtazâ *kerremallâhu vechehu* efendimiz huzûr-ı sa'âdetde buldukları sırada lisân-ı hikmet-beyân-ı risâlet-penâhîden istimâ' etdikleri 10 *وَاللَّهُ يُضَاعَفُ لِمَنْ يَشَاءُ* âyet-i kerîmesini tefsîren: "Bir mü'min muhabbet-i vataniyyesini te'yîden bizzât cihâd etmeyüp de gâzilere erzâk, esliha göndermiş olsa meydân-ı gazâda hâzır olup da mücâhidini de fi-sebîli'llâh infâk ederse ecr-i azîmide kat kat tezâ'uf eder, mükâfâtı ziyâdeleşir" me'âlinde olan *من جهز غازيًا في سبيل الله الخ* hadîs-i şerîfini rivâyet buyurmuşdu.

Menkıbe

Kitâbü'l-Ebrâr'dan me'âlen iktibâs olunmuşdur: Basra'da gâyet zengin, gâyet metîn bir kadın var idi. İhtiyâcât-ı beşeriyyenin ekserisinden âzâde olan muhaddere-i âbide asrının Yûsuf-ı Ken'an'ı kadar güzel bir cemâl, mütenâsip bir endâmla mümtâz olan İbrâhîm Fedâ isminde bir evlâda mâlik idi. Mervânîler'den birtakım müşrikîn Basra kal'esini muhâsara etdikleri esnâda allâme-i zamandan Abdu'l-Vâhid nâmında bir zât gâyet mü'essir bir hutbe-i gazâ okumuşdu. Bu nutukda mücâhidine mev'ûd-ı ilâhî olan mesûbât-ı azîme, mükâfât-ı cezîle ta'dâd olduğuy gibi birçok ehâdis-i nebeviyyenin mezâmin-i celîlesi de izâh olunarak umûm ahâlî-i muvahhidîn irşâd edilmiş idi. Şühedâ hakkında teblîğ olunan âyât-ı kerîme ve ehâdis-i nebeviyye o mütedeyyin kadının urûk u a'sâbına te'sîr edip derhâl Abdu'l-Vâhid'e tevcîh-i hitâbla "Yâ Hatîb-i hikmet! Âyet-i kerîme ve ehâdis-i nebeviyyede tefsîr etdiğiniz hürîlerden birini on bin dirhem mehr-i mu'accel mukâbelesinde

¹⁰ Bakara/261: "Allah, dilediğine kat kat verir."

oğlum İbrâhîm Fedâ'ya tezvîc ediniz. Bugünden i'tibâren oğlumu sizin refâkatinize teslim etdim. Kendüsi cesûrdur. Mutî'dir. Nereye sevk ederseniz düşmenden yüz çevirmez. İnşâ'allâh rûtbe-i şehâdeti ihrâz eder de bana da şefâ'at etmek şerefine nâ'îl olur" temennisinde bulunmuş idi.

Halk, bu sâdık kadının hitâbını tekbîrât ile alkışladılar. Hatib-i gazâ Abdu'l-Vâhid de etrâfında bulunan hâfizlarla berâber ¹¹ إِنَّ اللَّهَ اشْتَرَى مِنَ الْمُؤْمِنِينَ أَنْفُسَهُمْ وَأَمْوَالَهُمْ بِأَنْ لَهُمُ الْجَنَّةَ ¹² ayet-i kerîmesiyle ¹² الَّذِينَ يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَيَقْتُلُونَ وَيُقْتَلُونَ وَعَدًّا عَلَيْهِ حَقًّا فِي التَّوْرَةِ وَالْإِنْجِيلِ وَالْقُرْآنِ hikmet-i Kur'âniyesini tehlîl ederek meydân-ı cihâda şitâb etdiler.

O gün ahşama kadar şânlı bir muhârebe ile müşrikler mağlûb u perîşân edildi. Fakat netice-i mübâreze de nev-civân kahramân İbrâhîm Fedâ şehîden âzim-i huzûr-ı Hudâ oldu. Guzât-ı İslâm muharebeden muzafferden avdet etdiği ânda İbrâhîm Fedâ'nın şehîd-i sa'îd olduğunu Abdu'l-Vâhid istikbâle çıkan vâlidesine tebşîr eylediğinde koca ümmü'l-Fedâ derhâl tekbîr getirip الحمد لله هذا من فضل ربي kurbânım nezd-i ilâhîde mazhar-ı kabûl oldu. Ne büyük sa'âdet, ne ulvî tebşîrât kelimâtıyla secde-i şükrâna kapanmış idi.

Ferdâsı gün o vâ'iz-i hikmet bir hutbe-i muzafferiyet okuyup şühedânın nâ'îl olacağı sa'âdet-i ulviyyeyi ahkâm-ı celîle-i Kur'aniyye ile tefsîr eylediği esnâda dîndâr ümmü'l-Fedâ, Abdu'l-Vâhid'e hitâben "Sadakat yâ hatif-i mürşid! Mev'izanız el-hak ki mahz-ı hakîkatdir. Ben bu gece şehîd oğlumu ma'nâda gördüm. Üstünde nûrânî bir libâs, başında murassa' bir tâç, göğsünde müzeyyen bir nişân var idi ve bulunduğu mevki' ta'rîf kabûl etmeyecek kadar rûh-perver bir gül-zârdan daha latîf idi. Huzûrunda emrine muntazar olan melekler o şehîd-i muhteremle bir âlem-i vuslat teşkil edip gâyet nûrânî bir hâlde dem-sâz oluyorlardı. Vahdâniyet-i ilâhiyyeye yemîn ederim ki oğlumun nâ'îl olduğu o ulvî mertebeye ben gıpta etdim" sözlerini eşk-riz-i iftihâr olduğu hâlde söylemiş idi.

Kalb-i selîm sâhibi olan dîndâr kadının bu hitâbı hâzır bulunan cemâ'atin hissiyât-ı mücâhidânesini galeyâne getirdiğinden umûm müctemi'n-i cihâd üç def'a tekbîr alıp rûh-ı fedâyî dilşâd eylediler *rdvânullâhi te'âlâ aleyhim ecma'in*.

Hadîs-i Şerîf

Sa'd bin Ebî Vakkâs: *من رمى بسهم في سبيل الله اصاب العدو او خطاء كان كعدل نسمة* hadîs-i şerîfini nakl u rivâyet etmiştir. Me'al-i hakîkat-i iştîmâli "Bir gâzî rızâ-i Hak yolunda düşmen-i dîn üzerine bir ok atmış olsa bir kul âzâd etmiş kadar sevâba nâ'îl olur. Ok bir düşmene isâbet etse de etmese de o sevâb-ı mukarredir" hikmetini mü'eyyeddir.

Menkıbe

Ârifibillâh İmâm Abdu'l-Bâkî'nin *Ravza-i Riyâz* kitabından muktebisdir. Mü'ellif-i müdekkik diyor ki: Neşr-i ulûm maksadıyla Bağdad'dan Kûfe cihetine seyâhat eylediğim sırada esnâ-i râhda gâyet halîmü't-tab', selîmü'l-hâl bir dervîşe tesâdüf etdim. Birlikde seyâhatimize karâr verdik, iki gün berâber kat'-i mesâfe etdiğimiz hâlde bu dervîşin hiçbir şey yediğini içmediğini göremedim. Riyâzetinin bu derecesini ifrâta haml ederek "Yâ dervîş, benimle berâber lokma etmeğe tenezzül ederseniz memnûn olurum" dedim. Dervîş biraz düşündükden sonra "Teşekkür

¹¹ Tevbe/111: "Şüphesiz Allah, mü'minlerden canlarını ve mallarını, kendilerine vereceği cennet karşılığında satın almıştır."

¹² Tevbe/111: "Artık, onlar Allah yolunda savaşır, öldürürler ve ölürler. Allah, bunu Tevrat'ta, İncil'de ve Kur'an'da kesin olarak va'detmiştir."

ederim azîzim! Fakat benim bu esrârıma vâkîf olmak istersen hîn-i müfâratımızda hikâye ederim” cevâbıyla mukâbele etdi.

Bir müddet sonra müfâratat edeceğimiz esnâda kanâ'atkâr dervîş icrâ-i vedâ' ile “Yâ mürşid-i ârif! Ben bir sene evvel Kerbelâ vak'asında İmâm Hüseyin efendimizin ma'iyet-i necâbet-penâhilerinde bulundum. Yezîdilerle birçok cihâd etdikden sonra dört yüz kadar guzât-ı İslâm'dan ibâret olan firkamız kâmilen şehîd oldular, ben de meyyit gibi mecrûh oldum. Vak'a-i şehâdeti müte'âkip birtakım nûrânî libâslı, rûhânî çehreli gâyet genç ve güzel insânlar, melekler mevki'-i şehâdetimize geldiler. Elllerinde birer kadeh kevser, birer murassa' buhûrdân olduğu hâlde ervâh-ı şühedâyı taltife başladılar. Şehîdlerle ıyş u işrete koyuldular, ben ise yaramın ıztırâbı ile gâyet muztarip idim. Fakat ıztırâp bana bir zevk-i selim vermekte idi. Şehâdetime intizâr ile karşımdaki cem'iyet-i mes'ûdeyi temâşâ ediyorken o nûrânî insânların ikisi benim yanıma geldi. Zî-hayât olduğumu gördükleri hâlde “Madem ki bu gâzî rûtbe-i şehâdetden mahrûm olmuş mükâfât-ı cihâd olarak bir kadeh kevser içirelim o da bu şerefden feyz-yâb olsun” kararını verdiler. Akîbinde ağzıma o leziz mâyi'den bir kadeh sundular. İşte o zamândan beri ben de dünyâ nafakasından el çekdim. Şimdi o gıdâ-i ma'nevî ile yaşamakdayım” kelimâtını bir hiss-i ulvî ile dermeyân etmişdir.

Hadîs-i Şerîf

ما اغبرت قدما عبد في سبيل الله الخ

Hadîs-i nebevîsini kibâr-ı ashâbdan İmâm Abdurrahman nakl ü rivâyet eylemişdir. Muhaddisîn-i izâmdan olan İmâm-ı müşârünileyh diyor ki: Cihâd yolunda ayağı âlûde-i gubâr olan mücâhid, azâb-ı âhiretten masûn olur. Zîrâ gazânın sevâbı öyle bir libâs-ı nûrânîdir ki nâr-ı cehennem bile te'sîr etmez.

Menkıbe

E'izze-i mücâhidinden cenâb-ı Abdullâh bin Mübârek, *Kitâb-ı Fezâ'ilü'l-Gazâ* eserinde diyor ki: Meşâhir-i şüc'ândan İbn Ziyâd'dan işitdim. Cihâd maksadıyla Rûm diyarına gittikleri vakt Kostantiniyye sevâhilinde bir kal'ede mücâhedeye başlamışlar. İbn Ziyâd fevkalâde cesûr olduğu cihetle ma'iyetindeki bin kadar guzât-ı İslâm, kendi kuvvetlerinin otuz kat fevkinde bir düşmen ordusuna tesâdüf etdiği hâlde muhârebeye mecbûr olmuşlar. O esnâda mücâhidin-i İslâm'dan Abdullâh Sa'îd isminde bir kahramânın başına büyük bir taş isâbet edip mecrûh olarak düşdü. Derhâl refikleri cesedini bir kenâra çekdiler. Bir sâ'at sonra İslâm askeri muzaffer oldu. Meyyit-i müteharrik olan Abdullâh kendine geldi, gâyet mü'essir bir lisân ile “Ey ihvân-ı gazâ! Bana hem acıyınız, hem ağlayınız. Zîrâ gördüğüm bir hayâl-i ma'nevîde rûhum firdevs-i a'lâda hûriler içinde idi. Etrâfımı ihâta eden hûriler bana meftûn olmuşlardı. Lakin gâzilik şerefine mazhariyetim te'mîn-i mes'ûdiyet edemeyeceğinden zevk-i ebediye nâ'iliyetimi te'yîd edecek rûtbe-i şehâdeti ihrâz etmeyince benimle hem-bezm-i visâl olamayacaklarını beyân etdiler” sözlerini söyledikten bir sâ'at sonra kal'eden tekrâr hücûm eden müşrikîn üzerine o kadar savlet-i dilirâne ile saldırmış idi ki mücâhidin-i İslâm o gazanfer dindârın şecâ'at ü hamasetine tekbîr-hân oldular. Gurûb zamânına yakın bir vakitte o mücâhid-i zî-iktidâr dahi şehîden vâsıl-ı cennât-ı âliyyât olup ezvâk-ı ebediyye ile kâm-yâb oldu.

Hadîs-i Şerîf

E'âzım-ı tâbi'inden İbn Hâlid *radıyallâhu anhu* dahi من جهز غازيًا في سبيل الله فقد غزا ومن خلفه hadîs-i celilini rivâyet eylemişdir. Bir mü'min guzât-ı İslâm'dan birini âlât-ı harbiyye ile techîz etmiş olsa o mü'min erbâb-ı gazâdan ma'dûd olduğu gibi gâzînin â'ilesine mu'âvenet-i müftaziyyede bulunsa cenâb-ı Hak ona cihâd sevâbını ihsân eder. Bir gâziye mu'în olan İslâm'a cenâb-ı Hak dest-gîr olur.

Menkıbe

Habîb-i Hudâ, Resûl-i kibriyâ hazret-i Muhammed Mustafâ *sallallâhu aleyhi ve't-
tehayâ* efendimiz hicret-i nebeviyyenin yedinci senesinde Hayber fethine teşrîf buyurduğu esnâda gürûh-ı münâfikîn içinde şecâ'atle mümtâz olan Amrû bin Vedâ el-Âmirî ismindeki müşrik şâ'ir olduğu cihetle o zamânın usûl-i harbiyyesinden olmak üzere birkaç beyt okuyup kemâl-i gurûr u azamete meydân-ı mübârezeye çıkmış mücâhidin-i İslâm'dan bir kahramân istemiş idi. Mefharü'l-enbiyâ efendimiz o mağrûr müşrikin şi'rine mukâbil:

ان النبي لا كذب

انا ابن عبد المطلب

hadîs-i renginini okuyup dilâverân-ı ashâbdan Âmir bin Kays'ı Amrû ile mübârezeye gönderdi. Âmir gâyet merdâne, dilîrâne mücâhede etmekle şöhet-gîr olduğu gibi Amrû'dan hilekârâne harekâtta meşhûr idi. Amrû'nun üçüncü hamlesinde Âmir'in kalkânı kal'e-i âhenin gibi müdâfa'a ediyordu. O hengâmda Amrû tekrâr hamle ederek kılıcı Âmir'in kalkânına çarpması ile hazret-i Âmir de siperi altında ihtirâzkârâne bir hareket icrâ edeceği sırada elindeki seyf-i kazâsı göğsüne tesâdüf etdiğinden o ânda bir tekbir alıp şehid olmuşdur.

Cenâb-ı risâlet-me'âb efendimiz Âmir'in harekât-ı merdânesine tahsin ile kazâ'en şehâdetine te'essüf buyurdular. O günlerde mübârek gözlerinden muztarip bulunan emîr-ü'l-mü'minîn server-i mücâhidin Esedullâhü'l-gâlib hazret-i Ali bin Ebî Tâlib efendimiz huzûr-ı sa'âdete gelip "Yâ Resûlallâh! Bu mağrur müşrik gâyet hud'a-kârdır. Cenâb-ı Hak'dan gözlerime ifâkat du'â ediniz de meydân-ı mübârezeye gireyim" hitâbında bulundu. Seyyidü'l-enâm efendimiz derhâl kurretü'l-ayn-ı risâlet olan hazret-i Haydar'ın mübârek gözlerinden öpmesiyle evcâ' ü ıztırâbı zâ'il olup derhâl mücâhedeye çıkdı. Şehvâr-ı saff-der, cenâb-ı Haydar efendimiz meydân-ı mübârezeye girdikleri ânda Amrû gâyet mağrûrâne irâd etdiği bir şi'riyle hazret-i Esedullâh'a karşı izhâr-ı gurûra başlamış idi. Amrû'nun bu şi'rine nazîre olarak hazret-i İmâm efendimiz de gâyet âli-cenâbâne bir celâdetle:

ابشر اناك مجيب صوتك

في الهزائر غير عاجز

beytiyle başlayan hikmet-i şi'riyyesini okuyup Amrû'yu ilk hamlesinde seyf-sârim-i ilâhî olan mübârek zü'l-fikârın bir darbesiyle hâk-ı helâka serdi. Âdâb u erkân-ı gazâyâ dâ'ir ba'zı hakâyık-ı meşrû'ayı hâvidir.

Birinci Vazîfe

Bir mücâhid meydân-ı harbe girdiği vakt hevesât-ı dünyâyı, temâyülât-ı mâsivâyı kâmilen gönlünden izâle ederek kemâl-i sebât ü metânetle cenâb-ı Hakk'ı zikretmelidir. Muktedâ-i mücâhidin olan hazret-i Haydar-ı kerrâr efendimiz erbâb-ı

cihâdı hayvânâtdan birtakımına teşbih buyurmuşlardır. Meselâ bir gâzî kendini herhâlde bir arslan addederek o vaz'iyetle düşmene müdâfa'aya çalışmalıdır, zirâ arslanda bir meziyet vardır ki hasmına aslâ tevâzu' etmez. Yahut kaplan gibi a'zâ-i bedeniyyesinin kâffesiyle hücum ederek hasmına dehşet vermeğe gayret etmelidir. Bir mübâriz, düşmenden nefesini muhafazada turna gibi olmalıdır. Çünkü bu kuş kendini sayyâdın her türlü hilesinden vikâyeye muktedirdir. Darü'l-harbde bulunan insân nefesini saksâğan kargası gibi addederek fevkalâde dikkat ve basiretle hareket etmelidir.

Esnâ-i mübâreze de birinci vazife imkân-ı müsâ'id oldukça gazânın evkât-ı hayriyyesini idrâk eylemektir. Serdâr-ı sakaleyn-i zât-ı risâlet-me'âb efendimiz tulû'undan evvel mücâhedeye müsâ'ade buyurdıkları gibi vakt-i zevâlde, asr-ı evvelde dahi gazâyâ izin vermezlerdi. Maahazâ bu şerâ'it-i harbiyyenin vakt ü zamâna göre icrâsı elzem olduğunu ashâb-ı kirâm tebliğ buyururlardı.

Meydân-ı cihâdda ölüm korkusunu külliye hâtırdan çıkarmak fevz ü nusrete bâdî olur. Çünkü şehâdetden ihtirâz etmek cebâneti, cebânet ise hezîmeti istilzâm eder. Hazret-i Haydar efendimiz mevki'-i gazâda buldukları hengâmda dâ'imâ ^{قُلْ لَنْ يُصِيبَنَا} 13 âyet-i kerîmesini tilâvet buyururlardı.

Şer'an sâbitdir ki dünyâda her bir hâl cenâb-ı Hak'ın takdîr-i ezelîsine muhavveldir. Meşiyet-i ilâhiyyeye tefvîz-i farz olan hayât u memmat mes'elesinde ne şecâ'atin hüsn-i te'siri olur ne de cebânetin sû'-i te'siri. Mutlaka levh-i mahfûzda mestûr olan tecelliyât zuhûra gelir. Bu cihetle bir mücâhid ^{وَمَنْ يَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ فَهُوَ حَسْبُهُ} 14 âyet-i celîlesini evrâd-ı zebân ederek hasmına gâlib gelmeğe sa'y etmelidir. Zirâ mesâî-i harbiyyenin semerât-ı meşkûresi iki cihânda da âlidir.

Meydân-ı cihâdda emre itâ'at en mühim vazifedir. Adem-i itâ'atle zuhûr edecek nizâ'-i nifâkı mücib olur ki her hâlde İslâmiyet'e yakışmayan ârıza-i nifâk mevki'-i gazâda kat'iyyen câ'iz olamaz.

Cenâb-ı Hak ^{وَلَا تَتَّزِعُوا} 15 âyet-i celîlesinin mazmûn-ı âlîsinde nizâ'ın makdûhiyetini sabr u metânetin de memdûhiyetini fermân buyurmuşdur. Beyhûde münâkaşâtın meydân-ı harbde ne fâ'idesi olabilir? Hayât u memmat mahşergâhında bu gibi seyyi'at-ı beşeriyyenin tevlîd edebileceği mazarratlar bi't-tab' müceb-i hasenât olamaz. Husûsuyla ^{أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَأُولِي الْأَمْرِ مِنْكُمْ} 16 irâde-i ilâhiyyesi de etbâ' u itâ'ati âmirdir.

Hazret-i Alî el-Murtazâ efendimiz İmâm Hasan-ı müctebâ efendimize "Yâ Hasan! Sana meydân okuyan düşmeninden hiçbir vakit yüz çevirmeyesin. Hasımının hûn-rizâne da'vetine sen de şeci'âne icâbet gösteresin. Fevz ü nusretin mütekeffili cenâb-ı azîz-i zû-intikâmdır" nasîhat-i dîndârânesini icrâ buyurmuşlardır.

Ahkâm-ı harbiyyede şart-ı akdem olan tecrübe-i nefesden evvel akâ'id-i dîniyyedir. İ'tikâdın, i'timâdın vâsıta-i muzafferiyet olduğu sâbit olmuştur. Binâenaleyh bir mücâhid dâ'imâ tekbîr ü tehliilde kusûr etmeyerek vazife-i cihâdını ifâyâ gayret

13 Tevbe/51: "De ki: "Bizim başımıza ancak, Allah'ın bizim için yazdığı şeyler gelir. O, bizim yardımcımızdır. Öyleyse mü'minler, yalnız Allah'a güvensinler."

14 Talâk/3: "Kim Allah'a tevekkül ederse, O kendisine yeter."

15 Enfâl/46: "Birbirinizle çekişmeyin..."

16 Nisâ/59: "Ey iman edenler! Allah'a itaat edin. Peygamber'e itaat edin ve sizden olan ulu'l-emre (idarecilere) de"

etmelidir. Cenâb-ı Hakk'a rabt-ı kalb edenlerin herhâlde hasmına gâlib geleceği şüphesizdir. وَأَقْرَضُ أَمْرِي إِلَى اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ بَصِيرٌ بِالْعِبَادِ 17

Cihâdın şerâ'it-i mu'azzamesinden biri de hulûs-ı niyyet, ulûv-i himmetdir. Her ibâdetin mevkûfün-aleyhi niyyât-ı hayrdan ibâret olduğu gibi gazânın müsnedün-ileyhi de rızâ-i Hakk'a muvâfık hareketdir.

Hulûs-ı niyyetle edilen gazânın fezâ'il-i ma'nevîsi pek çoktur. Niyyet-i ef'âle mutâbık, ef'âl dahi niyyete muvâfık olmak icâb eder. Husûsuyla fi-sebîlillâh icrâ edilen bir mu'amelede ihlâs-ı kalb ile cehd ü sa'y etmek farîza-i dîniyyedendir.

Mevki'-i cihâdda 22 قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ، 21 لِإِبْلَافِ فُرَيْشٍ، 20 إِذَا جَاءَ نَصْرُ اللَّهِ، 19 قُلْ يَا أَيُّهَا الْكَافِرُونَ، 18 إِنَّا فَتَحْنَا لَكَ فَتْحًا مُبِينًا 17 sûre-i celîleriyle âyete'l-kürsî ve sûre-i Bakara'nın nihâyetindeki 25 أَمَّا الرَّسُولُ بِمَا أُنزِلَ إِلَيْهِ مِنْ رَبِّهِ الْفَلَقُ، 23 قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ، 24 قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ، 25 وَمَنْ يَغْلُظْ يَأْتِ بِمَا غَلَّ 27 âyet-i kerîmelerini evrâd u tesbîh ederek dâ'imâ zikrullâh ile iştigâl etmek elzemdir. Çünkü 26 وَأَذْكُرُوا اللَّهَ كَثِيرًا لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ 26 âyet-i celîlesi gazve-i Bedir'de şeref-sâdir olmuştur.

Cihâdın şerâ'it-i şer'iyyesine tamâmiyla ri'âyet etmek ahkâm-ı celîle-i İslâmiyyedendir. Gazânın iki farzı vardır ki biri şart, biri rûkndür. Şart olan hulûs-ı niyyet rûkn olan istifâde-i şahsiyyeden mücânebetdir. Lisân-ı şer'ide "gulûl" itlâk edilen ganîmet harâmdır. Hattâ 27 وَمَنْ يَغْلُظْ يَأْتِ بِمَا غَلَّ 27 âyet-i kerîmesinde bu farîza tasrîh buyurulmuştur. Velhâsıl beytü'l-mâla â'id olan ganîmetin taksîminden evvel içinden bir şey almak vebâl-i azîmdir.

Cenâb-ı fahrü'l-risâlet efendimiz bu âyet-i kerîmeye ri'âyeten gulûl erbabından olan şühedânın cenâze namâzında hâzır bulunmazlardı. Çünkü o şehidin niyyeti ile ef'âlî muvâfık add olunmazdı.

Hâtime-i Kitâb

Vazîfe-i cihâd, ehl-i İslâm için bir farîza-i lâzimü'l-ictihâd olduğu cihetle nûr-ı celîl-i Muhammedi'nin şeref-i zuhûrundan beri bu vazîfe-i nazîfeye bi-hakkin imtisâl olunmuştur. Münferiden husûlü muhâl olan cihâd el-hak ki dîn-i mübînin imâd-ı metnini mesâbesindedir. İctihâd-ı efkârın vâsîta-i münferidi add edilen gazâ hakkında şeref-sunûh eden ehâdis-i nebeviyye alâ-rivâyetin üç yüzden ziyâdedir. Bir milletin şân u şevketi, şeref ü satveti mutlakâ cihâd ile te'mîn olduğu cihetle envâr-ı İslâmiyet'in kemâl-i ihtîşâm ile tulû'undan beri ta'arruzâtta bulunan haşere-i a'dâ ile mücâhede mecbûriyeti ferâ'iz-i dîniyyenin efdali add olunmuştur.

Bu hakikat-i mahzaya mebnî vakt-i sa'âdetden ilâ-yevminâ hâzâ ilâ-i kelimetullâh maksad-ı ulvîsiyle vukû' bulan gazâlarda asker-i İslâm dâ'imâ mansûr u muzaffer olmuştur.

17 Mü'min/44: "Ben işimi Allah'a havale ediyorum. Şüphesiz Allah, kullarını hakkıyla görendir"

18 Fetih/1: "Şüphesiz biz sana apaçık bir fetih verdik."

19 Kâfirün/1: "De ki: "Ey Kâfirler!"

20 Nasr/1: "Allah'ın yardımı geldiğinde..."

21 Kureyş/1: "Kureyş'i ısındırıp alıştırdığı..."

22 İhlâs/1: "De ki: "O, Allah'tır, bir tektir."

23 Felâk/1: "De ki: "Ben, ağaran sabahın Rabbine sığınırım..."

24 Nâs/1: "De ki: Sığınırım ben insanların Rabbine..."

25 Bakara/285: "Peygamber, Rabbinden kendisine indirilene iman etti..."

26 Enfâl/45: "Ve Allah'ı çok anın ki başarıya erişesiniz."

27 Âl-i İmrân/161: "Kim hıyanet ederse, kıyamet günü, hıyanet ettiği şeyle birlikte gelir."

Hemen cenâb-ı Hak halife-i Resûl-i bi'l-hak olan zât-ı şevket-simât efendimizi bi'l-cümle makâsıd-ı mukaddese-i mülûkânelerinde mansûr u muzaffer ve o sâyede umûm ümmet-i nâciye-i Ahmediyye'yi envâr-ı muvaffakiyetle münevver buyursun, âmin, *bi-hürmeti seyjidü'l-mürselîn*.

Sonuç

İslam dininde bütün yönleriyle tanrısal iletiyi insanoğluna bildirme maksadı yürüten ve bu vesileyle her asırda diri tutulma mecburiyeti olan cihat fikri, Müslüman topluluğu arasında son derece mühim bir meseledir. İslam kültür dairesinde ayet ve hadislerle daimî olarak insanlara hatırlatılarak cihadın faziletlerine dair söz ve uygulamalar, insanın cihada karşı gayret ve isteğini güçlendirecek hususiyete sahiptir. Dolayısıyla ayet ve hadislerle mevcudiyetini koruyan cihat düşüncesi, fıkıh ve hadis mecmualarının içinde “el-cihad”, “es-siyer”, “feza'ilü'l-cihad”, “el-megazi” gibi hususî bölümler etrafında teşekkül ederek müstakil bir eser konusu olabilecek kadar gelişimini devam ettirmiştir.

Osmanlı döneminde XV. yüzyılda gördüğümüz cihadın faziletine dair eser ve risaleler, XX. yüzyıla kadar büyük bir literatürü meydana getirmiştir. II. Abdülhamit döneminde yaşayan Ali Galip, savaşın baş gösterdiği bir çağda, öncelikle h. 1320/ m. 1902-1903 yılında rika hattıyla kaleme almış, birkaç yıl sonrasında ise h. 1330/1911-12 yılında İstanbul'da Tevsî-i Tabâ'at matbaasında *Kitâb-ı Fezâ'il-i Gazâ (Menâkıb-ı Cihâd)* adlı eserinin basımını gerçekleştirmiştir. Eserin genel çerçevesine bakıldığı vakit cihada dair söylenen ayet ve hadislerin, eserin genel yapısını oluşturduğunu gözlemlemekteyiz. Konuyla ilgili verilen ayet ve hadislerin tercümelere yapılarak okuyucunun mesajı daha iyi kavrayabilmesi amacıyla İslam tarihinde meşhur şahsiyetlerin etrafında rivayet edilen anlatılar aktarılarak cihat kavramının önemi ve mesajı aktarılmaktadır. İslam tarihinde yer alan birçok gaziden bahseden Galip, tarihi kaynaklarda yer alan hikayeleri de eserinde yer vermiştir. “Maarif Nezaret-i Celilesi Evrak Müdürü” şeklinde kendini tanımlayan Ali Galip, bir eserinin ön sözünde de zatını “Sipahizade Ali Galip” olarak nitelendirmektedir. Kütüphane kataloglarında birçok Ali Galip isminde yazar bulunmasına karşılık kendisinin yazdığına emin olduğumuz iki eserini de -ki toplamda üç eseri bulunmaktadır- tespit ettik. XX. yüzyılın başında toplumun cihat fikrini canlı tutmak maksadıyla cihadın faziletlerine dair mesajlarını verdiği bu eser, geleneğin son halkasını da oluşturan mühim bir kaynak hüviyetindedir.

XIX. yüzyılın ikinci yarısı ile XX. yüzyılın başlarında yaşamış, kendisinin ifadesiyle “Maarif Nezaret-i Celilesi Evrak Müdürü” olan Ali Galip'in Türk edebiyatı tarihine

biyografik hüviyeti ve *Kitâb-ı Fezâ'il-i Gazâ (Menâkıb-ı Cihâd)* adlı eserinin de cihat risalelerine ek bir kaynak kazandırarak farklı çalışmaların yapılmasına olanak sağlayacaktır.

Kaynaklar

Abdürreşid, İbrâhim (1328), “Mev'iza – Abdürreşid İbrâhim Efendi Hazretleri Tarafından Ayasofya Câmi-i Şerifinde”, *Sebilü'r-reşâd*, Cilt: 8, Sayı: 190, s. 140-141.

Aksekili, Ahmed Hamdi (1328), “Hutbe ve Mevâ'iz – Bütün Müslümânlara ve Orduya Hitâben”, *Sebilü'r-reşâd*, Cilt: 9, Sayı: 219, s. 203-208.

Ali Galib, *Arnavutluk ve Arnavutların Ahvaline Dair Tarih*, İ.B.B. Atatürk Kitaplığı Sayısal Arşiv ve e-Kaynaklar, Yazma Eserler, No: MC_Yz_K_0383 949.65 ALİ 1, vr. 1-40.

Ali Galib (1320), *Kitâb-ı Fezâ'il-i Gazâ (Menâkıb-ı Cihâd)*, İstanbul Üniversitesi, Nadir Eserler Koleksiyonu Türkçe Yazma, No: NEKTY04542 297.8, vr. 1-40.

Çoban, Mehmet (2021), “Başlangıçtan Yirminci Yüzyılın İlk Yarısına Kadar İslâmî Yazımda Cihad Literatürü”, *İslam Medeniyeti Araştırmaları Dergisi*, Cilt: 6, Sayı: 2, s. 393-444.

Galib (1307), *Müntehabat-ı Tarih-i Osmanî*, Dersaadet: Matba'a-i Mekteb-i Sanayi.

Galib, Ali (1307), *Mebâdî-i İlm-i Hesab*, Dersaadet: Mahmud Bey Matba'ası.

Galib, Ali; Şükrü, Mehmed (1308), *Vezâif-i Şakirdândan Emsile ve Mesâil-i Cebriye*, Dersaadet: Matba'a-i Amire.

Galib, Ali; Abdüllatif (1309), *Mahzen-i Mesâil-i Riyaziyye*, İstanbul: İstapan Matba'ası.

Galib, Kavalalı Ali (1312), *Yadigar*, İstanbul: Nişan Berberyân Matba'ası.

Galib, Ali (1313), *Projektörlerin Askerlik Nokta-i Nazarından Sûret-i İstimâli ve Âlât-ı Mezkûre ile Boğaz ve Sevâhilin Usûl-i Müdafası*, İstanbul: Mühendishane-i Berri-i Hümayun Matba'ası.

Galib, Ali (1313), *Fenn-i Buhar*, İstanbul: Matba'a-i Bahriyye.

Galib, Ali (1314), *Nagemat*, İstanbul: Ahter Matba'ası.

- Galib, Ali (1314), *Nev-Usul Hesâb-ı Zihnî*, İstanbul: Mekteb-i Fünun Harbiyye-i Şahane Matba'ası.
- Galib, Ali (1316), *Amelî ve Nazarî İlmü'l-A'dâd*, İstanbul: Mekteb-i Fünun Harbiyye-i Şahane Matba'ası.
- Galib, Kavalalı Ali (1317), *Nadire*, Selanik: Osmanlı Asr Matba'ası.
- Galib, Ali (1323), *Amelî ve Nazarî Hesâb-ı Mükemmel*, İstanbul: Mekteb-i Fünun Harbiyye-i Şahane Matba'ası.
- Galib, Ali (1324-1326), *Torpedo ve Projektörler*, İstanbul: Mühendishane-i Berri-i Hümayun Matba'ası.
- Galib, Ali (1329), *Malûmât-ı Hukukiye ve Adliye*, Dersaadet: Mahmud Bey Matba'ası.
- Galib, Ali (1330), *Kitâb-ı Fezâ'il-i Gazâ (Menâkıb-ı Cihâd)*, İstanbul: Tevsî-i Tabâ'at Matba'ası.
- Galib, Ali (1330), *Müdde'î-i Umûmî*, Dersaadet: Mahmud Bey Matba'ası.
- Galib, Ali (1330), *Musavver Tarih-i Tabi'î*, Kostantiniyye: Matba'a-i Ebu'z-Ziya.
- Galib, Ali (1330), *İstihlak Hakkında Malumat-ı Kanuniyye*, Dersaadet: Mahmud Bey Matba'ası.
- Galib, Ali (1339), *1914 İla 1918 Harbi Esnasında Alman Ordusu*, Dersaadet: Matba'a-i Askeriyye.
- Galib, Ali (1339), *Fransa ve Almanya'da Sahra İstihkâmının Tekâmül ve İnkişâfı*, İstanbul: Askerî Matba'a.
- Galib, Ali (1339), *İstihkâm ve Mühendis Muharebe Vesâiti*, İstanbul: Askerî Matba'a.
- Galib, Ali (1340), *Hortlaklar*, İstanbul: Cihan Matba'ası.
- İmamoğlu, Abdullah Taha (2015), "I. Dünya Savaşı'na Bibliyografik Bir Katkı: Osmanlı'da Cihad Risâleleri" Savaş Tarihi Araştırmaları Uluslararası Kongresi 100. Yılında 1. Dünya Savaşı ve Mirası, (Ed: Halil Çetin, Lokman Erdemir), Çanakkale: Çanakkale Valiliği Yayınları, s. 151-179.
- Özel, Ahmet (2007), "Cihad", *DİA*, C.7, s. 527-531.

Tahir, Bursalı Mehmet (1913), "Fezail-i Cihad Hakkında Müellefat-ı Osmaniyye",
Sebilü'r-Reşad [Strat-ı Müstakim] Dergisi, Cilt: IX, Sayı: 228, s. 347-348.

Yazıcıoğlu, Mustafa Said (1998), "Hızır Bey", *DİA*, C. 17, s. 413-415.